

ULAǴATTY USTAZ

JULY

Республиканский информационный научно-методический журнал
Республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналы

Бастауыш сынып
мұғалімі,
педагог-зерттеуші

Ұлытау облысы,
Сәтбаев қаласы
“№5 жалпы білім
беретін мектебі”
КММ

*Садуақасова Асел
Сапарбековна*

«ULAGATTY USTAZ JOLY» республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының
№09(73) (2025 ж. Қыркүйек) шығарылымы. Выпуск №09(73) (Сентябрь 2025 г.)
республиканского информационного научно-методического журнала
«ULAGATTY USTAZ JOLY».

Басылымның кезеңділігі - айына 4 рет шығады

Периодичность издания — 4 раза в месяц.

№ KZ44VPY00078195 есепке қоюы туралы
КУӘЛІК

СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет № KZ44VPY00078195

Қазақстан Республикасы Ақпарат және
қоғамдық даму министрлігі Ақпарат
комитетінде берілген

Выдано Комитетом информации Министерства
информации и общественного развития Республики
Казахстан

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ:

білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-
тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық,
педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату
бойынша материалдар жариялау.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ:

публикация материалов по распространению учебно-
методического, научно-практического,
информационно-аналитического, педагогического
инновационного опыта в области образования.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Бас редактор/Главный редактор: Айтуғанова Еңлік Баяндықызы

Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор,
Қарағанды медицина университеті

Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор,

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер

Қасқабасева Ф.С. – педагог-шебер

Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші

Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі

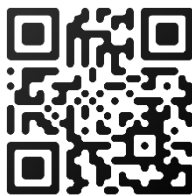
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі

Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Материалдардың анықтығына авторлар
жауапты болады.

Редакция материалдарды қабылдамауға
құқылы.

Ответственность за достоверность
материалов несут авторы. Редакция
оставляет за собой право отклонять
материалы

Мазмұны / Содержание

Қыстаубай Ж.Т. Бастауыш сынып оқушыларының сабақта және сабақтан кейінгі уақытта коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру	4
Есенова А.Т. Бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын байыту жолдары.....	8
Тулепбаева Ш.Д. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылықтарын қалыптастырудың маңыздылығы	11
Саркулова Г.Б. Бастауыш сынып оқыту үрдісінде білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін ынталандыру	14
Садралиева А.А. Қазақ тілі сабақтарында мультимедиялық технологияларды тиімді қолданудың әдістемелік негіздері	17
Рысқұл С.А. Буынға бөліп оқу стратегиялары	20
Турсынқызы Н., Нүсіпхан З.М. Enhancing speaking fluency with artificial intelligence chat partners.....	22
Касымбекова А.А., Аубакирова Н.О. «Сараланған тапсырмалар арқылы PIRLS мәтіндерінің мазмұнын меңгерту»	24
Кожакбаева А.А. «Кейіпкердің онлайн әлемі: әдебиет пен әлеуметтік желі тоғысқанда».....	25
Бөгенбай С.Б. Жасанды интеллект: сабақ беру тәсілдерін жаңғырту.....	26
Жиенбаева А.Н. Мәтінмен жұмыс жүргізу арқылы 4- сынып білім алушыларының оқылым дағдысын арттыру	27
Аманжол Н. «Ойын арқылы ойландыру — функционалды сауаттылыққа апарар жол»	29
Рғымбаева Р.Ж. «PYTHON бағдарламалау арқылы қарапайым есептер шығару».....	31
Базарымбетова Г.Е. Стресс және оның психологиядағы мәні.....	33
Бектұрған А.Б. Дене шынықтыру сабағында ұлттық ойындарды қолдану.....	34
Мухамадиева И.К. Формирование функциональной (читательской) грамотности на уроках русского языка и литературы.....	37
Оңғарбаева А.С. Мәнерлі сөйлеуді дамыту арқылы коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру	40
Каражанова Х.У. Биология сабағын оқытуда инновациялық білім беру әдістерді қолданудың тиімділігі	43
Анарбек Ү.Б. Геометрияны инновациялық технологияны қолдану арқылы оқыту 7-9 сынып	45
Жакыпбекова М.Т. Медиа мәтіндер арқылы функционалды сауаттылықты дамыту.....	47
Баймолдаева Н.К. Мектепке дейінгі балаларды ұлттық құндылықтар арқылы рухани-адамгершілікке тәрбиелеу	48
Бейсембаева Ш.Н. “Функционалды сауаттылық-кейс әдісімен”	50
Рүстем А.Б. Физика сабағында деңгейлік тапсырмаларды орындату арқылы оқушылардың есеп шығару дағдыларын арттыру	52
Моитбек Ж.Ә. Жай бөлшектерді қосу және азайту	55

Жарқыра Таранқызы Қыстаубай

Бастауыш сынып мұғалімі
"Кенбай орта мектебі" КММ

Атырау облысы, Қызылқоға ауданы, Сағыз ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ САБАҚТА ЖӘНЕ САБАҚТАН КЕЙІНГІ УАҚЫТТА КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті құзыреттілігін қалыптастырудың маңызы мен оны жүзеге асыру жолдары қарастырылады. Коммуникативті құзыреттілік – оқушының сөйлеу, тыңдау, пікір алмасу, диалог жүргізу дағдылары арқылы қарым-қатынас жасау қабілеті ретінде анықталып, оқу процесінің сапасына тікелей әсер ететін фактор ретінде сипатталады. Зерттеуде Л.С. Выготскийдің қарым-қатынас пен даму арасындағы байланысы негізге алынып, коммуникативті қабілеттерді дамытуға бағытталған оқу формалары (диалог, пікірталас, рөлдік ойын, топтық жұмыс, т.б.) мен әдістері жүйеленеді. Мақалада коммуникативтік құзыреттілікті дамытудың кезеңдері, компоненттері және оның оқу-тәрбие үдерісіндегі орны нақты педагогикалық ұстанымдар мен тәжірибелер арқылы көрсетіледі. Автор бастауыш сынып оқушысының коммуникативтік әлеуетін дамыту заманауи мектептің маңызды міндеттерінің бірі екенін баса атап өтеді.

Кілт сөздер: коммуникативті құзыреттілік, қарым-қатынас дағдылары, бастауыш сынып, сөйлеу мәдениеті, оқу үдерісі, диалог, пікірталас, тұлғалық даму, оқу коммуникациясы, Л.С. Выготский, құзыреттілік тәсіл.

Қарым-қатынас дағдыларын дамыту, коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру мәселесін шешуге принципті көзқарас л.с. Выготскийдің еңбектерінде ұсынылған, ол қарым-қатынасты жеке даму мен балаларды тәрбиелеудің негізгі шарты ретінде қарастырған. Осы тұжырымдамаға сүйене отырып, балалардың коммуникативті дағдыларын қалыптастыру мектептің басым міндеттерінің бірі болып табылады деп айтуға болады, өйткені қарым-қатынас процесінің тиімділігі мен сапасы көбінесе қарым-қатынас субъектілерінің коммуникативті дағдыларының деңгейіне байланысты.

Құзыреттілік ұғымының анықтамалары

Құзыреттілік және коммуникативті құзыреттілік сияқты негізгі ұғымдардың көзқарасын нақтылайық. Құзыреттілік (лат. Competentis – қабілетті) - оқу процесінде қалыптасатын және жеке тұлғаның әртүрлі мінез-құлық және тиімді-практикалық мәселелерді шешуде дербес іріктеу және жобалау әрекеттеріне қабілеттілігі мен дайындығы ретінде көрінетін білімнің, дағдылардың жиынтық сипаттамасы. Құзыреттіліктерді тұлғаның үнемі дамып келе жатқан қасиеттері, білімді жаңа жағдайда қолдану мүмкіндігі деп атауға болады. Соңғы жылдары ең

көп қолданылатын термин "коммуникативті құзыреттілік" болды. Коммуникативті құзыреттілік лингвистикалық құзыреттілікті меңгеруді, тіл туралы мәліметтерді білуді, тілдік құралдарды қарым-қатынастың міндеттері мен шарттарымен байланыстыра білуді, коммуникаторлар арасындағы қатынастарды түсінуді, мінез-құлықтың әлеуметтік нормалары мен коммуникативті орындылығын ескере отырып қарым-қатынасты ұйымдастыра білуді қамтиды.

Басқа түсіндірме бойынша, коммуникативті құзыреттілік:

- сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін және сөйлеу мәдениетін меңгеру;
- оқушылардың қарым-қатынастың әртүрлі салалары мен жағдайларында белгілі бір коммуникативті мәселелерді тілдік құралдармен шешу қабілеті;
- қарым-қатынастың әртүрлі жағдайларында шындықты адекватты қабылдау және көрсету үшін вербалды және вербалды емес құралдар саласындағы білім, Дағдылар мен дағдылардың жиынтығы.

Бастауыш мектепте коммуникативті құзыреттілік ерекше маңызға ие. Бастауыш мектеп жасында ішкі сөйлеу, монологиялық сөйлеу түпкілікті қалыптасады, жазбаша сөйлеу негіздері қаланады. Бастауыш мектепте коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру бастауыш сынып оқушыларын оқытудың сәтті болуының шарты болып табылады.

Коммуникативтік блок әмбебап оқу іс-әрекеттерінің негізгі түрлерінің құрамына кіреді. Коммуникативті құзыреттіліктің бірнеше аспектілері немесе компоненттері бар:

- коммуникативті қабілет;
- коммуникативті білім;
- коммуникативті дағдылар.

Коммуникативті қабілет - бір жағынан адамның қарым-қатынастағы табиғи дарындылығы, екінші жағынан коммуникативті өнімділік.

Коммуникативті білім-бұл қарым-қатынас деген не, оның түрлері, фазалары, даму заңдылықтары туралы білім. Бұл салаға белгілі бір коммуникативті дағдылардың даму дәрежесі және менің орындауымда қандай әдістер тиімді екендігі туралы білім кіреді.

Қазіргі тұлғаның маңызды дағдыларының бірі, менің ойымша, коммуникативті дағдылар. Оларды жоғары деңгейде иелену әртүрлі іс-шаралар кезінде басқа адамдармен тиімді қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Болашақта кезең-кезеңімен даму үшін бастауыш мектеп жасында коммуникативті дағдыларды қалыптастыруды бастау маңызды. Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті белсенділігін арттыру оқушыларды жігерлі, мақсатты қарым-қатынасқа шақыру процесін қамтиды. Қарым-қатынас кез-келген сабақтың ажырамас бөлігі болып табылады, сондықтан оқушылардың коммуникативті дағдыларын қалыптастыру оқу процесінің сапасын арттыруға әкеледі.

Қарым-қатынасты жандандырудың басты мақсаты - оқушылардың коммуникативті белсенділігін қалыптастыру, онда коммуникативті мәселелерді шешудің стандартты емес тәсілдерін іздеу, іс-әрекет тәсілдерінің икемділігі мен ұтқырлығы, шығармашылық қызметке көшу байқалады. Коммуникативті даму әр түрлі бағытта жүреді. Бұл сандық жинақтау (сөздік қорының ұлғаюы, айтылу көлемі) және сапалық өзгерістер (айтылу, келісілген сөйлеуді дамыту, кері сөйлеуді түсіну). Алайда, жеке тұлғаның коммуникативті қалыптасуының қарқындылығы мен сәттілігінің негізгі критерийі-табиғаты бойынша әртүрлі коммуникативті міндеттерді түсіну, қою және шешу қабілеті, яғни.басқа адамдармен, ақпарат құралдарымен және өзімен қарым-қатынаста сөйлеу-ойлау қызметін дұрыс және оңтайлы қолдана білу.

Қазіргі мектептегі жағдай оқушыдан жаңа күрделі коммуникативті мәселелерді белсенді шешуді талап етеді: оқушылардың бір-бірімен және мұғаліммен зерттелетін материал туралы іскерлік қарым-қатынасын ұйымдастыру. Сондықтан балада ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынастың жоғары формаларын дамыту өте маңызды, бұл мұғалім мен оқушы арасындағы, сыныптастар арасындағы қарым-қатынастың жаңа түрін қалыптастырудың алғышарты болып табылады. Диалог, жанды қарым-қатынас, тренингтер, тілдік коммуникация-оқушылар өсіп, дамитын іргетас.

Оқытудағы коммуникативті тәсілдің негізгі сипаттамасы - "қарым-қатынасты үйрену". Оқу сабағы барысында қарым-қатынас жасау оқушыға оқу жетістіктерін арттыруға ғана емес, сонымен қатар болашақ кәсіби таңдауына әсер етуге мүмкіндік береді.

Оқу коммуникациясының негізгі нысандары:

- Сөйлеу коммуникациясының монологиялық формалары
- Сөйлеу коммуникациясының диалогтық формалары
- Алдын ала дайындалған сөз сөйлеңіз
- Мұғалім мен оқушының оқу әңгімесі
- Жұпта оқу әңгімесі
- Топтардағы оқу әңгімесі
- Сұрау және сұрақтар қою
- Пікірталас
- Сұрақтарға жауап беру
- Рөлдік ойын
- Блиц турнирі
- Дәлелдеу және жоққа шығару
- Жобаны қорғау

Оқушылардың сөйлеу құзыреттілігін дамыту мұғалімнің сөйлеу қарым-қатынасын оқыту мақсаттарын түсінуін қамтиды. Сөйлеу құзыреттілігі қалыптасады:

- пәннің мазмұнын оқыту арқылы;
- қолданбалы зерттеу дағдыларын дамыту арқылы;
- әлеуметтік-коммуникативтік дағдыларды дамыту арқылы;
- оқу коммуникациясының тұлғаға бағытталған аспектісі арқылы.

Оқушының коммуникативті мәдениетін дамытуға ықпал ететін сабақтың мүмкіндіктері орасан зор. Оқушылар мектеп сабағында қарым-қатынас жасауды үйренуі үшін оларды мектеп сабағында дәл осылай жасауға үйрету керек. Бұған келесі кезеңдері бар мектеп коммуникациясын дамытудың ойластырылған тұжырымдамасы ықпал ете алады:

1 кезең:

- Оқушылардың сабаққа қатысуға дайындығы
- Толық жауап бере отырып, сұрақтарға жауап беру
- Мәселе немесе тақырып бойынша жұмыстың мазмұнын қадағалап, сұрақтар қойыңыз
- Сұрақтар мен жауаптарға түсініктеме беріңіз
- Хабарламалар жасау
- Логикалық және дәйекті түрде айту

2 кезең:

- Сөйлеудің қарапайымдылығы мен айқындылығы
- Әр адамға өз сөзін түсінікті ету қабілетін пысықтау
- Өз ойыңызды бейнелі, жарқын және қысқаша жеткізе білу
- Мәлімдемені растайтын мысалдарды қолдана білу
- Риторикалық сұрақтарды қолдана білу
- Серіктеспен және әңгімелесушімен байланысу мүмкіндігі
- Сөйлеудің көлемін және жылдамдығын реттей білу

3 кезең:

- Жұпта, топта әңгіме жүргізу мүмкіндігі
- Әңгімені жалғастыра білу
- Сындарлы диалог жүргізе білу
- Пікірталас құра білу және оны жүргізу
- Конференцияларға, ойындарға және турнирлерге қатысу мүмкіндігі.

Оқушыларды қарым-қатынасқа дайындау бойынша жұмыс бірнеше аспектілерді қамтиды: оқушылардың ойлауы мен сөйлеуінің белгілі бір ерекшеліктерін дамыту, олардың

белгілі бір әлеуметтік көзқарастары мен коммуникативті дағдыларын қалыптастыру. Егер адам қажетті құралдар жиынтығына ие болса, қарым-қатынас процесіне тиімді қатыса алады.

Қорытындылай келсек, бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекетіндегі коммуникативті қабілеттерін қалыптастыру көбінесе әлеуметтік мәселелерді шешуді анықтайды, бұл бүгінгі таңда бастауыш сынып мұғалімінің жұмысындағы өте өзекті міндет. Бастауыш сынып оқушысының коммуникативті құзыреттілігін дамыту-бұл үнемі өзгеріп отыратын өмір сүру жағдайларына сәтті бейімделе алатын адамның негізгі компоненттерінің бірі. Коммуникативті тәсіл іс-әрекет субъектілерінің өзара әрекеттесуінің осындай кеңістігін құруды көздейді, онда әрқайсысы шындықты ұжымдық іздеуге белсенді қатысады, өз ойларын айтады, дәлелдейді, диалогтағы өз ұстанымдарын құрметтейді және өзара қолайлы көзқарасты қалыптастырады. Коммуникативті технологиялар білім алушыларды белсенді қосу арқылы шындықты іздеу процесінде оқу процесінің қарқындылығы мен тиімділігі жоғарылаған кезде оқу процесін ұйымдастыруды көздейді.

Коммуникативтік қабілеттерді дамыту ынтымақтастық технологиясы арқылы барынша іске асырылады. Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру-жеке тұлғаны дамытудың маңызды сәттерінің бірі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. — Москва: Педагогика, 1982. — 352 с.
2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. — Москва: Педагогика, 1991. — 96 с.
3. Қазынабекова С.Қ. Коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру жолдары // Бастауыш мектеп. – 2022. – №3. – Б. 18–21.
4. Сағидоллақызы А. Қарым-қатынас мәдениеті және коммуникативтік дағдылар // Педагогика және психология. – 2021. – №2 (51). – Б. 62–66.
5. Мұхамедқалиева Л. Бастауыш мектепте оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 128 б.
6. Жанпейсова М.М. Құзырлылық тұрғысынан білім беруді ұйымдастырудың ғылыми-әдістемелік негіздері // Білім. – 2019. – №6. – Б. 8–12.
7. Хмель Н.Д. Педагогика: Учебник. — Алматы: Дарын, 2005. — 432 с.
8. Монахов В.М. Коммуникативная компетентность школьника: формирование и развитие. – Москва: Просвещение, 2017. – 212 с.

Есенова Асел Тогизбаевна

Бастауыш сынып мұғалімі
"Кенбай орта мектебі" КММ

Атырау облысы, Қызылқоға ауданы, Сағыз ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН БАЙЫТУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын байыту жолдары мен сөйлеу мәдениетін қалыптастырудың әдіс-тәсілдері қарастырылады. Оқушылардың тілдік және коммуникативті қабілеттерін дамыту – олардың тұлғалық және психологиялық дамуына тікелей ықпал ететін фактор ретінде сипатталады. Мақалада сөйлеу мотивациясы, оқушылардың ауызша және жазбаша сөйлеу дағдылары, мәтінмен жұмыс істеу жолдары мен оқушының ойлау қабілетін жетілдірудің маңыздылығы көрсетілген. Автор сөйлеуді дамытудың кезеңдерін, талаптарын және коммуникативті дағдыларды қалыптастырудың тиімді әдістерін ұсына отырып, тіл байыту жұмыстарының нәтижесінде оқушылардың шығармашылық қабілеті мен тілдік қорын жетілдіру жолдарын жан-жақты талдайды.

Кілт сөздер: сөздік қор, сөйлеу мәдениеті, тіл дамыту, бастауыш сынып, ауызша және жазбаша сөйлеу, коммуникативті дағды, сөйлеу мотивациясы, мәтінмен жұмыс, шығармашылық, дамыта оқыту.

Оқушының ой-өрісінің, сана-сезімінің жан-жақты дамуы бастауыш сыныптан басталады. Бастауыш сыныпта оқушылардың тіл орамдылығын арттырып, өмірге көз қарасын қалыптастырса, ой-өрісін кеңейтіп, сөздік қорын байытады. Балаларды жақсыға үйретіп, жаманнан жиренуге тәрбиелейді. Біздің жарқын болашағымыз – өскелең жас ұрпақтың біліктілігімен байланысты. Жас ұрпақ-өркениетті тәрбие шуағына шомылса ғана, білім нәрімен сусындаса ғана мемлекетіміздің көсегесі көгереді, егеменді ел баянды болады. Тәуелсіз ел тірегі – білімді ұрпақ екені ақиқат. Қазіргі таңда оқыту мен білім беру саласы оқушылардың жеке басын дамыту мен сапалы білім беру мақсатында оқытудың жаңа мазмұнын, тиімді әдістерін үнемі іздестіруді талап етіп отыр. Осыған орай оқушының бойындағы барлық сапаны, дағдыны, қабілетті, білім мен біліктілікті тұтас сәйкестікте дамытуға бағытталған білім жүйесін қалыптастыру қолға алынуда. Жан-жақты білімді, өз ойын ашық айтатын, сөйлеу мәдениеті жоғары «жеке тұлғаны» бастауыш сыныптан бастап дайындауға ерекше көңіл бөлінуде.

Бастауыш сынып жасындағы балалардың сөздік қорын байытып, тілін дамыту әдістемесі оқушының тұлғалық ерекшелігін дамытуда ерекше орын алады. Сөйлеу-кез-келген ақыл-ой әрекетінің негізі, байланыс құралы. Оқушылардың салыстыру, жіктеу, жүйелеу, жалпылау қабілеті қалыптасады, игеру процесінде сөйлеу әрекетінде де көрінеді. Оқушының логикалық

айқын, дәлелді, бейнелі ауызша және жазбаша сөйлеуі оның психикалық дамуының көрсеткіші болып табылады. Оқушылардың үйлесімді сөйлеудегі жетістіктері барлық пәндер бойынша оқу жұмысындағы жетістіктерді қамтамасыз етеді және анықтайды, атап айтқанда, оқудың толыққанды дағдыларын қалыптастыруға және орфографиялық сауаттылықты арттыруға ықпал етеді.

Бірінші сыныпқа дейін бала ауызша сөйлеуді біледі, сөздерді еркін айтады және қарым-қатынас процесінде сөз тіркесінің ішіндегі сөздерді орналастыру туралы ойланбайды. Жазбаша сөйлеудегі әр фразаның құрылысы арнайы ойлаудың мәні болып табылады. Жазбаша сөйлеуді оқыту оған қойылатын жоғары талаптармен байланысты: мәлімдеме құрылымының анықтығы, ойдың дұрыстығы, сөздерді, сөйлемдерді, тілдің экспрессивті құралдарын қолданудағы дәлдік. Мұғалім оқушылардың үйлесімді сөйлеуін қалыптастыру бойынша жұмыс кезінде ауызша сөйлеуге сүйене отырып, жазбаша сөйлеуді дамытуға ғана емес, сонымен қатар сөйлеу мотивациясын ескерумен тікелей байланысты.

Сөйлеу мотивациясы. Сөйлеу сөйлеу қажеттілігінен туындайды, ал адамның сөздері белгілі бір мотивтерден туындайды. Сөйлеу мотивациясының болуы оқушының ойы мен сезімін білдіріп қана қоймай, бөліскісі келетінін, яғни оның өз ойлары мен сезімдерін айтуға ішкі ынтасы бар екенін білдіреді. Сөйлеуді дамыту бойынша жұмыс әртүрлі әдістер мен құралдарды қажет етеді. Сабақ барысында оқу жағдайы мен сөйлеу мотивтері өзгереді. Оқушылар еркін сөйлейді, содан кейін ойды тәртіпке келтіретін және сөйлеу әрекеттерін қатаң бағытқа бағыттайтын "қатаң тапсырмаларды" орындайды. Сөйлеуді дамыту жұмысында екеуін де біріктіру керек. Балалардың жақсы, эмоционалды, қызықты сөйлеуі үшін, олардың сөйлеуін жақсартуға тырысу үшін, идеяны қарапайым сөздермен жеткізе алатын "оқушыны қызықты әңгімеші рөліне енгізу" керек. Балалардың шығармашылық қиялын дамыту керек, ол оқыған картиналар мен кейіпкерлерді көруге, сол жерлерді, олар туралы сөйлесетін немесе жазатын адамдарды елестетуге үйрету керек. Оқушының әрбір тәуелсіз мәлімдемесін мақсатты түрде орнатудың маңызы зор: тыңдаушылар оның ойын түсініп, сипатталған суретті елестетіп, оның айтылғанға деген көзқарасын сезінуі үшін баладан айтуды талап ету керек.

Сөйлеуге қойылатын талаптар. Оқушының әрбір үйлесімді ауызша жауабы ауызша сөйлеу жаттығуы болып табылады, сондықтан ол сөйлеу сөзінің мазмұнына, құрылысына және дизайнына қойылатын талаптарға жауап беруі керек. Балалардың назары баяндаудың қисындылығы мен үйлесімділігі, мазмұнның толықтығы сияқты оқиғаның жақтарына аударылуы керек. Синтаксистік құрылымдардың дұрыстығы, лексикалық байлық. Баланы үнемі сөйлеуге ынталандыру керек, оны әңгімеге шақыру керек, өйткені оның монологиялық сөйлеуі әлі дамымаған. Бала айналасындағыларды сөзбен жеткізе алатыннан гөрі көбірек түсінеді. Ол өз ойлары мен сезімдерін білдірудің ең жақсы құралдарын тапқанына сенімді болады. Бұл ішкі сөйлеуде оның барлық ережелері оған жеткілікті және түсінікті болғандықтан орын алады. Сөйлеуге қойылатын жалпы талаптар ауызша да, жазбаша да жауап беруі керек. Барлық сабақтарда күнделікті мағыналы, логикалық, анық және дұрыс сөйлеуді үйрету қажет. Бірінші сыныптан бастап оқушылар сөйлеуге қойылатын талаптармен біртіндеп танысады, әр түрлі жаттығуларды орындау барысында тақырыпта сөйлеудің, негізгі ойды ашудың, ретімен сөйлеудің не екенін түсінеді. Балалар әртүрлі жұмыс түрлерімен танысады, олардың барысында олар әртүрлі мәлімдемелер жасайды. Оқушыларға әңгіме, сипаттама, пайымдау, ертегі деген не екенін түсінуге көмектесу керек, тақырыптың сипаттамасы картинаның сипаттамасынан немесе бақылаулардың сипаттамасынан қалай ерекшелетіндігін, көрген және бақылаған нәрселер туралы оқиғаны кескіндемеден немесе бақылаулар туралы әңгімеден не ажырататындығын түсіндіру қажет.

Арнайы зерттеулер мен педагогикалық практика көрсеткендей, балалар мәтіннің не екенін білуі керек, оның белгілері туралы түсінікке ие болуы керек. Бірінші сыныптан бастап оқушыларды мәтінді құрудың кейбір ережелерімен, оның құрылымымен, мәтіндегі бөліктер мен сөйлемдерді бір-бірімен қалай байланыстыруға, байланыстыруға болатындығымен таныстыру керек.

Коммуникативті дағдыларды қалыптастыру қажет:

- мәлімдеме тақырыбын аша білу;
- мәлімдеменің негізгі идеясын аша білу;
- материалды мәлімдемеге жинай білу;
- жиналған материалды жүйелеу мүмкіндігі;
- жазуды жетілдіру мүмкіндігі (жазбаша сөйлеу үшін);
- белгілі бір композициялық формада мәлімдемелер құра білу;
- өз ойларыңызды дұрыс, дәл, анық және мүмкіндігінше айқын жеткізе білу.

Коммуникативті дағдыларды үйрете отырып, мұғалім оқушыларға үйлесімді мәтіннің барлық ерекшеліктерін білуге көмектеседі, үйлесімді хабарламаларды өз бетінше құру қабілетінің дамуына ықпал етеді. Мәтінмен жұмыс жасау барысында-қайталауды үйрену және презентациямен жұмыс жасау кезінде-мәтіннің мазмұнын тақырыппен байланыстыру мүмкіндігі қалыптасады. Тақырып туралы ойлана отырып, оқушылар бүкіл мәтіннің немесе бөліктердің негізгі идеясын бөліп көрсетеді. Балаларға мәтін мазмұнының бірлігін және мазмұнның тақырыппен байланысын орнатуға көмектесетін әртүрлі жаттығулар жасау керек. Тақырыптарды таңдағанда мұғалім олардың өмірлік сипатын, балалардың мүдделерін, қол жетімділігін ескеруі керек.

Қорыта айтқанда, оқушылардың жас ерекшелігіне байланысты түрлендіре жүргізілетін жұмыс – оқушылардың жүйелі ойлау қабілетін тудырып, шығармашылық ізденіске бейімделушілігін молайтады, тіл байлығын арттырады. Тіл дамыту жұмыстарында дамыта оқыту жүйесі іске асып әр оқушы өз бетінше жұмыс істеуге қалыптасады. Бала жұмысына сын көзбен қарап, бағалауға, ойын еркін, дұрыс, ашық айта білуге үйренеді. Оқушыға берілген тапсырманы біртіндеп күрделендіре түсіп, шәкірт бойындағы шығармашыл ізденісті тереңдете түсу менің және барлық ұстаздар қауымының негізгі мақсаттарының бірі болмақ деп есептеймін.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Абдрахманова, Г. С. Педагогика: оқу құралы / Г. С. Абдрахманова. — Алматы: «Атамұра», 2015. — 256 б.
2. Ахметова, Ж. Сөздік қорды байыту әдістері / Ж. Ахметова // Бастауыш сынып мұғалімі. — 2020. — №4. — Б. 34–38.
3. Есжанова, М. Тіл дамыту әдістемесі / М. Есжанова. — Нұр-Сұлтан: «Фолиант», 2018. — 192 б.
4. Қасенова, С. Ж. Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу мәдениетін қалыптастыру / С. Ж. Қасенова // Қазақстан педагогика журналы. — 2019. — №3. — Б. 45–51.
5. Махмудова, Л. Тіл және сөйлеу дамуы / Л. Махмудова. — Алматы: «Білім», 2017. — 160 б.

Шынар Дүйсенбайқызы Тулепбаева
Бастауыш сынып мұғалімі
"Кенбай орта мектебі" КММ
Атырау облысы, Қызылқоға ауданы, Сағыз ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын дамыту мәселесі қарастырылады. Қазіргі білім беру жүйесінде оқушының тұлғалық дамуы мен танымдық белсенділігін қалыптастыру – басты міндеттердің бірі. Мақалада танымдық қызығушылық пен белсенділік ұғымдарына сипаттама беріліп, олардың даму жолдары мен тиімді әдістері талданған. Автор оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, қызықты және қолжетімді ақпарат таңдау, проблемалық оқыту әдістерін енгізу, өзіндік жұмысты ұйымдастырудың маңызы сияқты нақты ұсыныстар ұсынады. Сондай-ақ мұғалімнің тұлғалық рөлі мен қолдауының, оқу үдерісін шығармашылық тұрғыдан ұйымдастырудың оқушы бойында тұрақты қызығушылық қалыптастыруға ықпалы зор екені атап көрсетілген. Мақалада ұсынылған тәсілдер оқушылардың білімге деген құштарлығын арттыруға, логикалық ойлауын, зерттеушілік қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Кілт сөздер: танымдық қызығушылық, танымдық белсенділік, бастауыш сынып, өзіндік жұмыс, мұғалімнің рөлі, оқыту әдістері, оқушы дамуы, білімге құштарлық, шығармашылық тапсырма, проблемалық оқыту.

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінің қазіргі кезін әлемдік деңгейдегі білім беру тенденциясынан бөліп қарауға болмайды. Бұл әлемдік деңгейдегі қатынастың күшейе түсуіне байланысты. Қазіргі кезде Қазақстан бәсекеге қабілетті елу елдің қатарына ену үшін білім мен ғылымды дамыту жолына түсті. Бастауыш мектеп – бұл оқушы тұлғасы мен санасының дамуы қуатты жүретін, ерекше құнды, қайталанбас кезеңі. Сондықтан да бастауыш білім берудің алғашқы сатысы. Соған сәйкес бүгінгі таңда Қазақстан Республикасы бастауыш білімнің міндетті мемлекеттік стандарты жетілдірілді. Мемлекеттік стандартта дамыта оқыту ұстанымына сәйкес білімнің теориялық деңгейін көтеру, оқу- әрекетін қалыптастыруда білімнің танымдық, шығармашылық ролін мақсат етіп қояды.

Танымдық қызығушылық-бұл адамның қоршаған шындықтың объектілері мен құбылыстарына таңдамалы бағыты. Бұл бағыт танымға, жаңа, толық және терең білімге деген тұрақты ұмтылыспен сипатталады. Жүйелі түрде нығайып, дами отырып, танымдық қызығушылық ілімге деген оң көзқарастың негізіне айналады және іздеу сипатына ие болды. Оның әсерінен оқушылар үнемі өздері іздейтін сұрақтарға жауап береді. Сонымен қатар, оқушының іздеу әрекеті құмарлықпен жасалады, ол эмоционалды көтерілуді, сәттіліктің

қуанышын сезінеді. Сондай-ақ, Я.Каменский оқушының жұмысын психикалық қанағат пен рухани қуаныштың қайнар көзіне айналдыруға шақырды. Мұнда да танымдық қызығушылық бірінші орынға шығады. Танымдық белсенділік дегеніміз оқушылардың жеке және жас ерекшеліктерін есепке ала отырып ұйымдастырылған таным үрдісінде пайда болатын, бекітілетін, дамитын жеке тұлғалық қасиет. Танымдық белсенділіктің көрсеткіштеріне тұрақтылық, оқу саналығы, шығармашылық қабілеттері, дәстүрден тыс оқу жағдайларындағы тәртібі, оқу міндеттерін шешудегі өз беттілігі, т.б. жатады.

Бастауыш сынып оқушыларында ұғынатын түсініктер оның маңызын жаттап алып көптеген жаттығуларды, есептерді орындағаннан емес, оларды түсіну арқылы ғана болады. Танымдық белсенділік барысында логикалық ойлауы дами бастайды. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастыруда мұғалімнің жеке басы маңызды рөл атқаратынын атап өткім келеді. Мұғалім балада жасырын "қызығушылықты" ояту үшін барлық мүмкіндіктерге ие. Оның балалардың мүмкіндіктерін дамытуға мүмкіндігі бар, осылайша олар болашақта өздерін қазіргі әлемде толықтай жүзеге асыра алады. Ол үшін мұғалім балаларға ең кішкентай сәттіліктеріне қолдау білдіріп, олардың әрбір жетістігін атап өтуі керек. Содан кейін баланың танымдық қызығушылығы оқу іс-әрекетінің барлық салаларында көрінеді.

- Оқушылардың танымдық белсенділігі мына үш белгіге тән:
- Оқу- танымдық әрекеттің қоғамдағы маңыздылық бағыты;
- Оқу- танымдық әрекеттің интеллектуалдық сипаты;
- Оқу- танымдық әрекеттің реттеушілік сипаты.

Сондай-ақ, танымдық белсенділігін дамыту тиімділігі мынадай жетекші фактормен анықталады:

- Оқушылардың жас ерекшеліктерін есепке алу;
- Оқу үрдісінде мәселелік оқытуды кеңінен енгізу;
- Материалдарды айтып түсіндіруде жүйелік ұстанымын қамтамасыз ету;
- Бірте-бірте күрделене түсетін тапсырмалар кешенін шешудегі қол жеткен табыстарды «нығайтуды» қамтамасыз ету, т.б.

Сонымен қатар, оқушылардың танымдық қызығушылығы ақпаратты таңдау және оқушыларды танымдық іс-әрекетке қосу жолдары арқылы қалыптасады. Сол себепті, мұғалім әсіресе бастауыш сыныптар, сабаққа дайындалу кезінде мұқият қарап, балаларға қол жетімді, түсінікті және қызықты ақпаратты таңдай білуі керек. Ақпаратты таңдаудағы маңызды кезең балалардың даму деңгейі мен олардың қабілеттерін ескеру болып табылады. Танымдық қызығушылық пайда болады, егер ақпарат:

- 1) сізді таң қалдырса (мысалы, бірінші сынып оқушылары сандар мен фигуралардың шексіз алуан түрлілігіне, олардың қасиеттері мен қатынастарына таң қалады);
- 2) сізді ойландырса (оқу процесінің өзі оң қызығушылық тудырса);
- 3) оқушыларды таныс материалдағы жаңа нәрселерді көруге жетелесе;
- 4) ұғымдарды, заңдарды, ережелерді қалыптастыру үшін негіз болып табылса;
- 5) пәнішілік және пәнаралық байланыстарды көздесе;
- 6) практикалық қызметте пайдалануға бағдарланған болса.

Бүгінгі таңда оқушылардың үзіліссіз білім алу міндеттерін жетілдіруге сай мектеп мұғалімдерінен олардың ойлау қабілеттерін дамыту, сонымен қатар өзіндік жұмыстарына қатысты іскерліктері мен дағдысын тәрбиелеу талап етілуде. Ол үшін өзіндік жұмыс оқушылардың тек үй жұмысын орындау барысында ғана емес, оқыту процесінің өн бойында өз орнын табуы тиіс. Оқушылардың әртүрлі өзіндік жұмыстары негізінде сабақтың нәтижесін және таным қабілеттерінің белсенділігін арттыруға болады. Оқушылардың таным белсенділігі -оқуға қажетті білім мен дағдыны меңгеру және оларды өмірде, практикада пайдалана білуге, үпренуге оқушының істейтін саналы әрекеті.

Өзіндік жұмысты ұйымдастырудың шарттары мыналар:

- мұғалімнің нақты тапсырмалар (нұсқаулар) беруі,

- жұмысты орындаудың және аяқтаудың уақытын белгілеуі;
- мұғалімнің басқаруымен оқушылардың дербестігінің мөлшері, олардың жұмысты өз еркімен және қалауымен істеуі, оған әсер ететін мотивтер т.б.

Қазіргі таңда бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекетін белсендіруді жетілдіруде мынадай ұсыныстар беріледі:

1. Оқушылардың ғылыми білімге қызығушылығы мен белсенділігін қалыптастыруда ғылыми-танымдық жұмыс көлемін арттыру ; тұтас педагогикалық үдерісте оқушыға субъект ретінде қарап, дербестігі мен еркіндігі болуын есте ұстау;

2. Оқушының білімге құндылық бағдарын қалыптастыруда халықтың педагогика мұраларындағы, қазақтың ғұлама ойшылдары еңбектеріндегі білімді жетілдіруге бағытталған идеяларды оқу үрдісінде кеңінен пайдалану;

3. «Оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін белсендіру технологиялары» атты арнайы курс бағдарламасын құрастырып, мектеп практикасына енгізу және тиімді пайдалану.

Оқушылардың танымдық белсенділігін қалыптастыру үшін мұғалім тарапынан ұйымдастырушылық пен дұрыс басшылық және оған оқушылардың өздері белсенділік танытпағы ләзім. Ал оқушылардың жеке басының дамуына белсенді болуы үшін оны қажетсінуі, ізденуі, бағдарлай білуі, зерттеу біліктері болуы қажет. Бұл жерде оқушылардың қабілеттерін дамытып қана қоймай, олардың танымдық жан қуаттарының оянуына ықпал етудің, сол жолда ізденісін, талабын ұштап, білім деңгейін жетілдірудің маңызы ерекше.

Қорыта айтқанда, бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастыру – олардың оқу үдерісіне белсенді қатысуына, жеке тұлғалық даму мен шығармашылық қабілеттерінің артуына тікелей әсер етеді. Оқу материалын қызықты, түсінікті әрі жас ерекшеліктеріне сай ұсыну – баланың ішкі ынтасын оятудың маңызды алғышарты болып табылады. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі, оның оқушылармен орнататын сенімді қарым-қатынасы, оқу үдерісін ұйымдастырудағы шығармашылығы – танымдық қызығушылықтың тұрақты дамуының негізі.

Танымдық қызығушылықты дамыту оқушылардың тек білім алуына ғана емес, сонымен қатар олардың логикалық ойлау, зерттеу, өздігінен шешім қабылдау сияқты маңызды дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Сондықтан қазіргі білім беру жүйесінде бұл бағытқа баса назар аудару – тұлға тәрбиелеудің басты міндеттерінің бірі болып қала береді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Ергалиева, Л. Ж. Бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекетін қалыптастыру жолдары / Л. Ж. Ергалиева. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2015. — № 8.2 (88.2). — С. 23-25.

2. Подласый, И.П. Педагогика начальной школы [Текст]: учебное пособие / И.П. Подласый. – М.: ВЛАДОС, 2011. – С. 225 – 227.

3. Висаитова, Л. С. Нетрадиционные формы и методы обучения на уроках в начальной школе / Л. С. Висаитова. — Текст : непосредственный // Педагогическое мастерство: материалы VII Междунар. науч. конф. (г. Москва, ноябрь 2015 г.).

Саркулова Гулфара Байтлеуовна

Бастауыш сынып мұғалімі

"Кенбай орта мектебі" КММ

Атырау облысы, Қызылқоға ауданы, Сағыз ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚЫТУ ҮРДСІНДЕ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ҢНТАЛАНДЫРУ

Аңдатпа

Мақалада бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары қарастырылады. Қазіргі қоғамға шығармашылықпен ойлай алатын, жаңашыл идеяларды ұсынуға қабілетті тұлғалар қажет. Осы орайда, бастауыш мектеп оқушыларының бойындағы шығармашылық қабілетті ерте кезеңнен дамытудың маңызы зор екені атап өтіледі. Автор шығармашылық қабілеттердің даму алғышарттарын, оларды қалыптастырудың әдіс-тәсілдерін, сонымен қатар шығармашылық тапсырмаларды құрастыруға қойылатын талаптарды нақты көрсетеді. Мақалада шығармашылық ойлау, қиял және дербес жұмыс дағдылары секілді компоненттердің бала дамуындағы орны жан-жақты талданған. Оқыту үдерісінде шығармашылыққа еркіндік беру, тұрақты қолдау көрсету, дамуға жағдай жасау оқушының белсенді тұлға ретінде қалыптасуына негіз болатынына баса назар аударылады. Шығармашылық тапсырмалар арқылы оқушының танымдық қызығушылығы мен ойлау белсенділігі дамып, өз бетінше ізденуге ынталандырылады.

Кілт сөздер: шығармашылық қабілет, бастауыш сынып, шығармашылық ойлау, қиял, еркіндік, оқыту әдістері, оқушы белсенділігі, танымдық қызығушылық, шығармашылық тапсырма, педагогикалық қолдау.

Шығармашылық қабілеттерін дамыту қазіргі адам үшін өте маңызды, өйткені қоғамға шығармашылық ойлайтын адамдар қажет. Егер адам шығармашылықпен ойласа, әлеуметтік, мәдени және ғылыми өмірде болып жатқан өзгерістерді дұрыс бағалай алады, шектен тыс ойлауға, ерекше идеялар ұсынуға, жобалар құруға үлгереді. Қазіргі қоғам өмірге келген әрбір ұрпаққа барған сайын күрделі талаптар қояды. Бастауыш мектеп жасы-бұл әсіресе тез сіңетін кезең. Бұл жас баланың психологиялық дамуының ең маңызды кезеңі, барлық психикалық функциялардың қарқынды дамуы, шығармашылық қабілеттердің негізі қаланған кезде, мотивтер мен қажеттіліктердің құрылымы, моральдық нормалар, өзін-өзі бағалау қалыптасады. Бүгінгі таңда әлеуеті жоғары адамдар көп емес және бұл балалық шақта шығармашылық қабілеттерін дамытуға қолайлы жағдайларда өте аз адамдар ғана табылғандығымен түсіндіріледі. Балалардың қабілеттерін дамыту тәрбие мен оқыту процесінде жүзеге асырылады.

Шығармашылық қабілет – бала өз бетінше жаңа бейне құруымен сипатталады, яғни іс-әрекеттің қандай түрінде болмасын жаңалық ашу арқылы, жасампаздық бейне жасау арқылы өзіндік жеке даралық дамудың бір көрінісін байқатқан жағдаймен түсіндіріледі. Ұзақ жылдар

бойы шығармашылық барлық адамның қолынан келе бермейді деп қарастырылып келген, қазіргі ғылым жетістіктері кез келген баланың бойында өзіне тән шығармашылық қабілеті, деңгейі бар екендігі ғылыми тұрғыда дәлелденген. Тек соны анықтап жетілдіру керек. Ал бастауыш сынып оқушысының шығармашылығы – тек өзіне жаңалық болып табылатын, субъективтік жаңалық. Бала дамуындағы нәтижелі кезең – бастауыш білім кезеңі. Жеке даралық өзгешеліктерінің жан-жақты дамуына оқу іс-әрекетін тиімді ұйымдастыру өте маңызды. Баланың дамуына оқытудың әсері ерекше екенін Ж. Аймауытов, М.М. Мұқанов Ж. Пиаже, Д.Б. Эльконин, А.В. Запоржежец, М.И. Лисина, А.А. Венгер, В. Давыдов еңбектерінен көруге болады.

Бүгінгі жас ұрпаққа жан-жақты білім беру, тәрбиелеу әрбір ұстаздың басты міндеті. Білім негізі мектепте қаланатын болғандықтан, оқушының жеке тұлғалық күшін дамыту, оның шығармашылық мүмкіндігінің дамуы басты рөл атқарып отыр. Олай болса, қазіргі ұстаздар қауымының алдындағы үлкен мақсат: өмірдің барлық саласындағы белсенді, шығармашылық іс-әрекетіне қабілетті, еркін және жан-жақты жетілген тұлға тәрбиелеу.

Бұл мақсатқа жетуде ұстаздар терең білімді, әдістемелік жағынан толық қаруланған және жоғары мәдени деңгейі болуы тиіс. Оқушылардың шығармашылық қабілетін арттырып, ынталандыру үшін сабақтарды мынадай жолдармен өткізуге болады:

1. Сабақта кең көлемде көрнекі құралдарды пайдалану;
2. Сабақты түрлендіріп өткізу;
3. Сабақта оқушылар өздері жасаған суреттер, схемаларды пайдалану;
4. Техникалық құралдарды тиімді қолдану;
5. Сабаққа қатысты бейнетаспаларды, фильмдерді көрсету.

Осылардың нәтижесінде дарынды, қабілетті жеке тұлға қалыптасады:

- Мен істеймін – өзінің пәнге деген қызығушылық тетігін табуы.
- Мен үшін керек – пәннің өз өміріне деген қажеттілігін сезінуі, талаптануы, оқуы, ізденуі.

- Мен істей аламын – өз біліміне деген сенімділігі.

Шығармашылық қабілеттерін тәуелсіз фактор ретінде анықтайтын ғалымдардың ұстанымын ұстана отырып, олардың дамуы бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық іс-әрекетін оқытудың нәтижесі болып табылады, біз бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық (шығармашылық) қабілеттерінің компоненттерін бөліп көрсетеміз:

- шығармашылық ойлау,
- шығармашылық қиял,
- шығармашылық қызметті ұйымдастыру әдістерін қолдану.

Шығармашылық тапсырмалар келесі параметрлер бойынша сараланады

- олардағы проблемалық жағдайлардың күрделілігі,
- оларды шешу үшін қажет ақыл-ой операцияларының күрделілігі;
- қарама-қайшылықтарды ұсыну формалары (айқын, жасырын).

Менің ойымша бүгінгі бастауыш сынып оқушыларының кез келгені шығармашыл тапсырмалар шешуді табыспен меңгере алады. Ол үшін төменгі шарттар орындалуы тиіс.

- Біріншіден – баланың шығармашылық қабілеттерін дамыту ісін ерте бастан қолға алу. Мысалы біз тіл үйрету үшін баланың туған сәтінен бастап сөйлесе бастаймыз ғой. Немесе музыканттар жанұясында үнемі музыка естіп өскен баланың сол өнерге қабілеті өте ерте ашылады. Осыны басқа қабілеттер дамытуға неге пайдаланбасқа!

- Екіншіден - баланың жүйелі, тұрақты ұйымдастырылған шығармашылық әрекеттер, жағдайында болуы керек. Ерекше ойды талап ететін әлеуметтік қарым-қатынастар шығармашылық қабілеттер дамытуға тиімді әсер етеді деп ойлаймын.

- Үшіншіден – шығармашылық жұмыстар баланың ойлау мүмкіндігінің ең жоғары деңгейіне жетуі керек. Күн асқан сайын ол деңгей биіктей беретіндей болуы қажет. Осындай тынымсыз ой қызметі ғана бала дамуында үлкен нәтиже береді.

• Төртіншіден - және ең негізгі шарт –бала әрекеттің әр түрімен айналысуға, таңдауына деген еркіндігінің болуы. Баланың жұмыспен айналысуға деген қызығушылығы, қанша уақыт айналысамын десе де өз еркі болуы керек. Мұндай қызығушылық, қажеттілік, табысқа жетудің бірден-бір кепілі болып табылады. Бірақ балаға берілетін еркіндік үлкеннің қамқорлығын , көмегін талап етеді.

• Міне, бұдан шығармашылық қабілеттер дамытудың бесінші шарты шығады. Еркіндік – ойға не келсе соны істеуге, ал қамқорлық, көмек бала үшін жұмыс істеуге айналмауы керек. Балаға елеусіз болса да өз күшімен, өз ойымен , қиындықты жеңе отырып «жаңалық» ашуға жағдай жасайық.

Оқушылардың шығармашылық іс-әрекетін ұйымдастыру мақсатында түрлі танымдық тапсырмалар дайындауда мынадай талаптар қойылады.

– шығармашылық тапсырмалар дайындауда оқылатын пәннің жеке сипатын, мазмұнын ескеру;

– шығармашылық тапсырмалардың түрлі деңгейде болуы;

– кезекті тапсырма бұрын берілген тапсырмамен байланыста және бір жүйеде берілуі;

– білім мен біліктерін жетілдіретіндей болуы; – тапсырмалардың қарапайымнан күрделіге қарай өзгеруі;

– оқушының жеке қабілеттерін ашатындай болуы және шығармашылық дербестігін дамытатындай дәрежеде болуы керек.

Шығармашылықтың негізгі сипаты жаңалық ашуға, жаңа тәсілдер табуға ұмтылу деп айтуға толық негіз бар. Шығармашылыққа, жаңа, тың нәрсе жасау тән десек, ертеден белгілі нәрсені қайталауды немесе көшіруді шығармашылық деп айтуға болмайды, бірақ бұрыннан белгілі таныс нәрселердің өзінен қандай да бір ерекшелік табу, оны жаңаша түрде жасау, ерекше қасиеттерін табу шығармашылыққа тән құбылыс деуге болады. Шығармашылық әрекетке – оқушының проблеманы көре білуі, өз іс-әрекетінің бағдарламасын жасай білуі және ойды іске асыру үшін жаңа идеялар алуы жатады

Қорыта келгенде, бастауыш сыныптың қай пәнінде болсын оқушылардың танымдық шығармашылық қабілетін дамыта оқыту олардың сабаққа деген қызығушылығын оятып, ойын, ынтасын, дамыта түседі. Мұғалім өз сабағын шығармашылықпен өткізе алса, өзінің білімін сарқып жұмсаса, үнемі ізденіс үстінде болса, оқушы бойында білім нұры тасып, сыныптан-сыныпқа көшкен сайын оқушының ішкі дүниесі, сыртқы ортамен байланысы дамып, оқушы дүниетанымы арта түсері анық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка / Ж. Пиаже; пер. с фр. – М.: Эксмо, 2003. – 256 с.
2. Венгер А.А. Психология / А.А. Венгер. – М.: Просвещение, 1999. – 310 с.
3. Бабаева А.Т., Мухина В.С. Детская психология / А.Т. Бабаева, В.С. Мухина. – М.: Академия, 2000. – 198 с.
4. Әбенбаев С. Білім беру жүйесіндегі шығармашылықтың дамуы / С. Әбенбаев. – Алматы: Дарын, 2004. – 132 б.
5. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика / Ж.Б. Қоянбаев, Р.М. Қоянбаев. – Алматы: Қазақ университеті, 2004. – 366 б.

Садралиева Айнур Азреталиевна
 Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
 №17 Ақан Құрманов атындағы мектеп
 Астана қаласы

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ

***Аңдатпа.** Бұл мақалада қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) тиімді пайдалану жолдары қарастырылады. Автор қазіргі білім беру жүйесіндегі АКТ-ның маңызын, оқыту үдерісіне қосатын үлесін және оқушылардың коммуникативтік, танымдық, шығармашылық қабілеттерін дамытудағы рөлін нақты мысалдар арқылы сипаттайды. Мультимедиялық құралдар, интернет-ресурстар, интерактивті бағдарламалар мен электрондық оқулықтардың білім сапасын арттырудағы орны ашып көрсетілген. Сонымен қатар, оқушылардың қазақ тіліне деген қызығушылығын арттыру, өзіндік ізденіс пен сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда АКТ-ның ықпалына ерекше мән беріледі. Мақала мұғалімдердің кәсіби шеберлігін жетілдіруге және инновациялық әдістерді қолдануға бағытталған.*

***Кілт сөздер:** ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, қазақ тілі, білім беру, мультимедиялық құралдар, интерактивті оқыту, электрондық оқулық, презентация, оқыту әдістемесі, сөйлеу дағдылары, заманауи сабақ.*

Қазіргі әлемде бізді адам жаңа ақпараттық технологиялардың көмегінсіз өңдей алмайтын және қолдана алмайтын көптеген ақпарат қоршап тұр. Уақыт жаңа шекараларды белгілейді, біздің өміріміз компьютерді және онымен бірге ақпараттық технологияларды үнемі толтырады. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани азаматтылық, адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. "Ақпараттық – коммуникациялық технологиялар-бұл қоғам ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тарату үшін қолданатын әдістердің, құрылғылардың және өндірістік процестердің жиынтығы" дегенге сүйене отырып, мұғалімнің практикалық іс-әрекетінде оның оқу іс-әрекетіндегі АКТ рөлін түсінуге қаншалықты жақын екендігі маңызды болады. Ақпараттық технологиялар оқушыға ғана емес, мұғалімге де дамуға бірегей мүмкіндік береді. Уақыт өз шарттарын белгілейді. Бұл бізге техникалық процестің жаңалықтарын шексіз жылдамдықпен ұсынады. Кеше мүмкін емес, тіпті фантастикалық болып көрінген нәрсені дәл қазір жүзеге асыруымыз керек. Осылайша, мәселе туындайды: бәрін қалай қамту керек, техникалық процестің мүмкіндіктерін қалай шебер жүйелеу керек, оларды оқу процесіне біріктіру білім беру ортасы үшін ауыртпалықсыз, оқудағы тұтастық пен жүйелілікті қалай қамтамасыз ету керек.

Білім беруді ақпараттандырудың дидактикалық принциптерін түсіну, мультимедиялық сабақтарды өткізудің нақты технологиялары мен педагогикалық әдістемелерін пысықтау қажет екені анық. Компьютер қаншалықты мінсіз болса да, ол мұғалімді алмастыра алмайды.

Бірақ бұл оның жұмысын жеңілдетуге, балаларды қызықтыруға, материалды көрнекі, жаңа сапалы деңгейде қабылдауға көмектеседі.

Қазақ тілін заманауи оқыту-оқытуда заманауи, интерактивті әдістер мен технологияларды белсенді қолдану. Әрине, бүгінгі тақырыпты талқылауда мұғалімнің кәсіби шеберлігі, оның оқыту әдістемесі мен пайдаланылған педагогикалық технологиялары алдыңғы қатарға шығады, нәтижесінде оқушылардың пәнге, мектепке деген ынтасы мен қызығушылығы артады. Мультимедиялық құралдар білім алушылардың коммуникативтік дағдылары мен тілдік дағдыларын қалыптастыру және дамыту үшін жағдай жасауға бағытталған. Олар оқу іс-әрекетінің репродуктивті формаларынан тәуелсіз, шығармашылық жұмыс түрлеріне ауысуға мүмкіндік береді, оқушылардың коммуникативті мәдениетін қалыптастыруға және әртүрлі ақпарат түрлерімен және оның көздерімен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға баса назар аударады. Соңғы технологиялар ауызша сөйлеуді қабылдауды тез және тиімді меңгеруге, дұрыс айтылымды қоюға және еркін сөйлеуге үйретуге көмектеседі. Интерактивті бағдарламалар мен ойындар нақты қарым-қатынас жағдайларын жасауға, психологиялық кедергілерді жоюға және тақырыпқа деген қызығушылықты арттыруға көмектеседі.

Қазақ тілі сабақтарында оқытушылар қолданатын ақпараттық компьютерлік технологиялар:

- Интернет-ресурстар. Интернет-ресурстарды пайдалану мүмкіндіктері өте зор. Ғаламдық интернет желісі оқушылар мен мұғалімдерге Жер шарының кез келген жерінде қажетті кез келген ақпаратты алуға жағдай жасайды.

- PowerPoint көмегімен жасалған компьютерлік дәріс-бұл экранда немесе мониторда көрсетілетін ақпараттық объектілердің тақырыптық және логикалық байланысты тізбегі. Дәріс барысында әртүрлі ақпараттық нысандар қолданылады: суреттер (слайдтар), дыбыстық және бейне фрагменттер. Слайдтармен, суреттермен және басқа демонстрациялық материалдармен жұмыс тиімділігі оларды диаграммалар мен кестелерді көрсетумен толықтырған кезде әлдеқайда жоғары болады. Осындай сабақтардан кейін зерттелген материал оқушылардың жадында жарқын сурет ретінде қалады және мұғалімге оқушының танымдық белсенділігін ынталандыруға көмектеседі. Көбінесе аралас типтегі сабақтар өткізіледі, онда үй тапсырмасын сұрау және жаңа материалды түсіндіру жатады.

- Электрондық оқулықтар. Электрондық оқулықтардың артықшылықтары: біріншіден, олардың ұтқырлығы, екіншіден, компьютерлік желілердің дамуымен байланыстың болуы, үшіншіден, қазіргі ғылыми білімнің даму деңгейіне сәйкестігі. Екінші жағынан, электронды оқулықтар жасау ақпараттық материалды үнемі жаңартып отыру сияқты мәселелерді шешуге де ықпал етеді. Олар сондай-ақ көптеген жаттығулар мен мысалдарды қамтуы мүмкін, әртүрлі ақпарат түрлерін динамикада егжей-тегжейлі суреттейді. Сонымен қатар, электронды оқулықтардың көмегімен білімді бақылау – компьютерлік тестілеу жүзеге асырылады. Қазақ тілі оқу пәні ретінде оқушылардың мәдени және тұлғалық қалыптасуына жағдай жасау үшін үлкен мүмкіндіктерге ие. Қоғамның қазақ тілін оқыту саласындағы әлеуметтік тапсырысы оқушылардың жеке басын дамыту, оқытудың гуманистік мазмұнын күшейту, әрбір оқушының даралығына қатысты оқу пәнінің тәрбиелік, білім беру және дамытушылық әлеуетін неғұрлым толық іске асыру міндетін алға тартады. Сондықтан білім беруді дамытудың қазіргі кезеңіндегі қазақ тілін оқытудың негізгі мақсаты оқушының оқитын тілдегі мәдениетаралық қарым-қатынасқа қатысуға және өзі меңгерген тілдік сөйлеу іс-әрекетін өз бетінше жетілдіруге қабілетті және тілек білдіретін тұлғасы болып табылатыны кездейсоқ емес.

Қазақ тілі сабақтарында оқушыларда коммуникативтік дағдылар қалыптасады, оларды болашақта практикалық қызметте қолдануға болады. Оқушылардың сөйлеу әрекетін дамыту жаңа технологияларды қолдануды талап етеді. Сондықтан инновациялық технологияларға негізделген мемлекеттік тілді оқытудың тиімді жолдарын іздеу қажет. Жаңа технология-бұл осы тұрғыда оқушылардың білімі мен дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға арналған

әдістемелік жүйе дәстүрлі оқыту тұтас білім беру процесінде жетекші бола алмайды. Оқушылардың даралығын дамытатын, оның өзін-өзі дамытуы мен өзін-өзі көрсетуі үшін барлық қажетті жағдайларды жасайтын компоненттер маңызды болады.

Қазақ тілін оқытудағы жаңа бағыттардың бірі заманауи ақпараттық-коммуникативтік технологиялар болып табылады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар білім алушыларға уақытпен қатар жүруге мүмкіндік беріп қана қоймай, оқу процесін қызықты етеді. Қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар маңызды дидактикалық принципті – көрнекілік принципін жүзеге асырады. АКТ арқылы ұсынылған объектілер неғұрлым ақпараттық, түрлі-түсті, процестерді жан-жақты қарастыруға мүмкіндік береді, білімнің нақты өмірге жақындығы бұл білімді түсінікті етеді. Оқу процесінде АКТ-ның ең көп қолданылатын элементтері:

- компьютер мен мультимедиялық проектордың көмегімен көрсетілетін электрондық оқулықтар мен құралдар;
- интерактивті тақталар;
- электрондық энциклопедиялар мен анықтамалықтар;
- тестілеу бағдарламалары;

Интернеттің білім беру ресурстары – суреттер мен иллюстрациялары бар DVD және CD дискілер, бейне және аудио техника, интерактивті карталар, интерактивті конференциялар мен конкурстар, қашықтықтан оқытуға арналған материалдар, ғылыми-зерттеу жұмыстары мен жобалар. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында АКТ қолдану түрлі иллюстрациялық ақпараттық материалдарды пайдалануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, материалды оқушылардың өздері интернеттен табады, презентация жасайды, осылайша АКТ оқушылардың тәуелсіздігін, сабаққа материалды табу, таңдау және рәсімдеу қабілетін дамытады. Компьютерлік сыныптағы сабақтар оқушылардың компьютермен жұмыс істеу, оқу міндеттерін өз бетінше шешу қабілетін дамытады. Тесттерді қолдану мұғалімнің уақытын үнемдеуге ғана емес, сонымен қатар оқушыларға өз білімдерін, мүмкіндіктерін бағалауға мүмкіндік береді. Мультимедиялық жобаның көмегімен Мен Microsoft Power Point бағдарламасында жасалған слайдтарды көрсетемін. Бұл технологияны қолдану:

- 1) сабақта уақытты едәуір үнемдеуге;
- 2) оқу барысында көрнекілік деңгейін арттыруға;
- 3) ойын-сауық элементтерін енгізуге, оқу процесін жандандыруға мүмкіндік береді.

Мысалы, лексикалық тақырыпты іске асыру үшін "ұлттық ойындар" тақырыбы бойынша қазақ тілі бойынша ашық сабаққа дайындық кезінде мен презентациялар, бейнематериалдар, слайдтар ұсындым. Оқу іс-әрекетінің бұл түрі оқушылардың логикалық ойлауын дамытуға мүмкіндік береді. Презентацияны көрсету барысында оқушылар көпшілік алдында сөйлеу тәжірибесін алады, бұл практикалық іс-әрекеттің ажырамас бөлігі болып табылады. Презентациялар мұғалімге өз тарихын суреттеуге мүмкіндік береді. Қазақ әдебиеті сабағында оқушылар презентациялардың көмегімен Ыбырай Алтынсариннің әңгімелерінен үзінділерді сахналау тапсырмасын жарқын әрі әсем ұсынады. Слайдтармен, суреттермен және басқа демонстрациялық материалдармен жұмыс тиімділігі оларды диаграммалар мен кестелерді көрсетумен толықтырған кезде әлдеқайда жоғары болады.

Қорыта келсек, «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай жаңа білім беру өте қажет» деп, ел президенті атап көрсеткендей, ақпараттық технологияларды мемлекеттік тілді оқытуда тиімді пайдалану – жаңа білім берудің бірден – бір шарты. Оқыту үрдісінде ақпараттық технологияны қолдану білім сапасын жақсартуға көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әлімов, А. Қазақ тілі сабағында оқытудың инновациялық әдістері. – Алматы: Мектеп, 2018. – 136 б.
2. Құлмағамбетова, Б. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2019. – 224 б.

Сымбат Асқарқызы Рысқұл

Бастауыш сынып мұғалімі

Бердібек Соқпақбаев атындағы №53 орта мектеп

Алматы облысы, Іле ауданы, Көкқайнар ауылы

БУЫНҒА БӨЛІП ОҚУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ

***Аннотация.** Мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдысын қалыптастыруда буынға бөліп оқу стратегияларының маңызы мен олардың тиімді қолданылу тетіктері қарастырылады. Қазақ тілінің фонетикалық ерекшеліктеріне сүйене отырып, оқушыларды сауатты әрі жылдам оқуға үйретудің психолінгвистикалық негіздері айқындалады. Буынға бөліп оқу – оқушының оқу қарқынын жетілдірумен қатар оның мәтінді түсіну, мағыналық байланыстарды орнату, ойды жүйелеу қабілеттерін дамытатын әмбебап әдіс екендігі көрсетіледі. Мақалада оқу стратегияларын таңдаудағы мұғалімнің рөлі, әдістемелік амалдардың көптүрлілігі және ақпараттық технологиялардың ықпалы ғылыми-публицистикалық тұрғыдан талданады. Сонымен бірге бастауыш білім беру жүйесінде буынға бөліп оқытудың оқушының танымдық белсенділігін арттырудағы, оқуға қызығушылығын күшейтудегі, сауаттылығын жетілдірудегі маңызы ерекше екендігі дәлелденеді.*

***Кілт сөздер:** буынға бөліп оқу, бастауыш мектеп, оқу стратегиясы, сауат ашу, оқу дағдысы, фонетикалық талдау, оқыту әдістемесі.*

Бастауыш мектеп – баланың білім алу жолындағы алғашқы баспалдақ қана емес сонымен бірге оның танымдық қабілеттері, оқу дағдылары, тілдік мәдениеті қаланатын ерекше кезең. Осы деңгейдегі ең маңызды міндеттердің бірі – оқуға үйрету. Әсіресе қазақ тілінде сауат ашу кезінде буынға бөліп оқу стратегияларының мәні ерекше. Себебі қазақ тілінің фонетикалық табиғаты буынға негізделген, әрбір сөздің айтылуы мен жазылуы буын арқылы реттеледі. Сондықтан оқушыны әріптерді қосып оқудан гөрі буын арқылы оқуға дағдыландыру – оқу процесін жеңілдететін әрі жылдамдата түсетін тиімді әдіс болып табылады.

Буынға бөліп оқу балаға сөзді біртұтас құрылым ретінде емес, мағыналық әрі дыбыстық бөлшектерге бөліп қабылдауға көмектеседі. Бұл тәсіл әсіресе әліппені енді меңгеріп келе жатқан оқушы үшін өте қолайлы, себебі дыбысты жеке-жеке оқып қосқаннан гөрі буынға бөлу арқылы оқу жылдамдығы артады, сонымен бірге дұрыс дыбыстауға және түсініп оқуға жағдай жасалады. Мәселен, «ба-ла», «ке-ре-ге» сияқты сөздерді буынға бөліп оқығанда оқушы әрбір дыбысты шатастырмай, сөздің тұтас бейнесін санасында жеңіл құрастырады.

Оқыту процесінде буынға бөлу стратегияларын қолдану кезінде бірнеше әдіс-тәсілді үйлестіре білу маңызды. Біріншіден, буындарды қол қимылымен белгілеу тәсілі оқушының есту, көру және қозғалыс анализаторларын қатар іске қосып, есте сақтауды жеңілдетеді. Мысалы, әр буынды оқыған сайын шапалақ ұру, саусақпен көрсету немесе тақтадағы белгіге назар аударту оқушының назарын күшейтеді. Екіншіден, буындарды түспен белгілеу әдісі – көрнекілікке негізделген тиімді тәсіл. Мұнда сөздегі әр буын әртүрлі түспен бөлінеді, бұл баланың көру арқылы есте сақтау қабілетін арттырады. Үшіншіден, буындық домино немесе буыннан сөз құрастыру ойындары оқушылардың қызығушылығын оятып, оқу процесін ойын түрінде ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Психолінгвистикалық тұрғыдан қарағанда, буынға бөліп оқу әдісі баланың фонематикалық естуін, яғни дыбыстарды ажырата білу қабілетін қалыптастырады. Дыбыстық талдау мен буындық құрылымды меңгермейінше, бала сөзді дұрыс оқи алмайды. Сондықтан мұғалім оқу процесінде әрбір дыбыстың ерекшелігін танытып қана қоймай, оларды буынға біріктірудің жолдарын жүйелі түрде көрсетіп отыруы тиіс. Бұл жерде мұғалімнің кәсіби

шеберлігі, балаға түсінікті тілмен жеткізе білу қабілеті және әдіс-тәсілдерді орнымен қолдануы шешуші рөл атқарады.

Буынға бөліп оқыту стратегияларының тағы бір ерекшелігі – оқушының оқу қарқынын реттеуге мүмкіндік беруі. Алғашқы кезеңде бала буынды баяу, анық айтып үйренеді, кейіннен бұл дағды автоматтанып, сөзді тұтас оқуға көше бастайды. Осы кезде мұғалім оқушыны біртіндеп мәтінді саналы әрі мәнерлеп оқуға бағыттайды. Егер бұл кезеңде буындық оқудан бірден толық оқуға көшуге асықса, кейбір оқушылар сөзді дұрыс түсінбей, қате оқуға бейімделіп қалуы мүмкін. Сондықтан буынға бөліп оқуды оқушы толық меңгергенше, әдістемелік тұрғыдан жүйелі қолданған жөн.

Оқытудың заманауи технологиялары буынға бөлу әдісін жаңа деңгейде жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Интерактивті тақталарда буындарға бөлінген сөздермен жұмыс жасау, онлайн ойындар арқылы буыннан сөз құрастыру, дыбыстық жазбалармен бірге оқу – барлығы да оқушылардың оқу дағдысын жетілдіреді. Әсіресе бастауыш жастағы балалар көрнекілікті жақсы қабылдайтындықтан, мұндай технологиялар олардың қызығушылығын арттырып, оқу процесін жандандырады.

Сонымен қатар буынға бөліп оқу стратегияларын қолдану барысында ойын элементтерін енгізу оқушылардың оқуына ерекше серпін береді. Мысалы, «Буыннан сөз құрастыр» ойынында мұғалім әртүрлі буындарды карточкаға жазып, балаларға жаңа сөздер құратқызады. Бұл әдіс оқушыларды тек қана буынды тануға емес, сонымен бірге сөздің құрылымын тереңірек түсінуге бағыттайды. «Қай буын артық?» тапсырмасында сөзге қатысы жоқ буынды табу арқылы оқушының ойлау дағдысы артып, талдау қабілеті жетіледі. «Жасырын сөз» ойынында әр буынды дұрыс орналастыру арқылы сөз құралады және бұл баланың есте сақтауын, ойды жүйелеуін дамытады. Мұндай әдістер бір жағынан баланың оқуын дамытса, екінші жағынан логикалық ойлау қабілетін де жетілдіреді.

Ойын элементтері бар тапсырмаларды жүйелі қолдану балалардың оқу процесін бірсарынды жаттығу ретінде қабылдауына жол бермейді. Әрбір тапсырма жаңа мотивация тудырып, қызығушылық оятады, ал бұл өз кезегінде оқу сапасын арттырады. Мұғалім ойын түрлерін тандай отырып, баланың жас ерекшелігіне, сынып деңгейіне сай әдістерді қолдануы тиіс. Мәселен, төменгі сыныптағы оқушыларға көрнекілік пен қимылды қажет ететін ойындар тиімді болса, жоғарғы сыныптың бастауыш кезеңіндегі оқушыларға сөздік қорды байытуға негізделген ойындар пайдалырақ болады. Демек, ойын арқылы оқыту тек көңіл көтеру емес, ол терең дидактикалық мәнге ие құрал болып табылады.

Буынға бөлу әдісінің тиімділігі тек оқу жылдамдығын арттырумен шектелмейді, ол оқушының тілдік қорын байытуға, сөздердің дұрыс айтылуын меңгертуге және мәтін мазмұнын түсінуге де ықпал етеді. Оқушы буынды дұрыс ажыратып үйренсе, сөзді қате оқудан сақтанады. Мысалы, «жала» мен «жалаң» сөздерін буынға бөліп оқу олардың мағынасының әртүрлі екенін түсінуге көмектеседі. Мұндай мысалдар арқылы оқушы тілді тереңірек меңгере бастайды және әр сөздің мағынасын нақты ажырата білуге дағдыланады. Сөйтіп, баланың оқу дағдысы тек техникалық тұрғыда емес, мағыналық жағынан да жетіледі.

Сонымен бірге буынға бөліп оқыту барысында дыбыстық мәдениет қалыптасады. Әр буынды дұрыс айту арқылы бала сөйлеу мәнерін жетілдіреді және орфоэпиялық нормаларды меңгереді. Бұл өз кезегінде оқушының ауызекі сөйлеу тілінде де айқын байқалады. Әсіресе, мәнерлеп оқу кезінде буындарды дұрыс ажырата білу мәтіннің мазмұнын тереңірек сезінуге мүмкіндік береді. Сөздің дұрыс айтылуы мен дұрыс түсінілуі оқушының әдеби тіл нормасын игеруіне және қарым-қатынас дағдыларының дамуына жол ашады.

Буынға бөліп оқыту стратегияларын тиімді қолдану мұғалімнен кәсіби шеберлікті, баланың психологиялық ерекшеліктерін түсінуді, оқу процесін ұйымдастырудағы шығармашылықты талап етеді. Әрбір сабақта мұғалім тек жаңа әріптерді үйретіп қана қоймай, оларды буынға біріктіру, буыннан сөз құрау және сөзден сөйлем құрау сияқты сатыларды бірізділікпен жүргізгенде ғана бала оқу дағдысын толық меңгереді. Бұл жүйелілік сақталмаса,

бала әріптерді тануы мүмкін, алайда оларды біртұтас сөзге айналдыруда қиналады. Сондықтан әдістемелік қадамдардың реттілігі аса маңызды.

Оқушының жас ерекшелігі мен психологиялық даму деңгейін ескерген мұғалім оқыту процесін тиімді ұйымдастыра алады. Мәселен, кейбір балалар әріптерді жылдам меңгерсе де, буынға бөлуге келгенде баяу жұмыс істейді, ал енді біреулері керісінше буыннан сөз құрауда ерекше қабілет танытады. Мұғалім осы айырмашылықтарды байқай отырып, саралап оқыту әдісін енгізуі керек. Бұл тәсіл әр баланың даму қарқынына сай жеке қолдау көрсетуді қамтамасыз етеді. Мұндай кәсіби икемділік мұғалімнің оқушының ішкі әлеуетін ашуына жағдай жасайды.

Қорытындылай келе, буынға бөліп оқу стратегиялары – бастауыш сынып оқушысының оқу дағдысын қалыптастырудың ең тиімді тәсілдерінің бірі. Бұл әдіс баланың фонематикалық естуін дамытады, оқу жылдамдығын арттырады, сөздің дұрыс айтылуы мен мағынасын түсінуге көмектеседі, сонымен қатар ойын түріндегі тапсырмалар арқылы баланың қызығушылығын арттырады. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімдері буынға бөлу әдістерін оқу процесінде жүйелі қолданып, оны қазіргі заманғы технологиялармен ұштастыра білуі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Айтбаева А.Қ. Сауат ашу әдістемесі. – Алматы: Рауан, 2018. – 240 б.
2. Жұмабаева Ә. Бастауыш сынып оқушыларын оқуға үйрету әдістері. – Астана: Фолиант, 2020. – 192 б.
3. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М.: Лабиринт, 2001. – 352 с.

Турсынқызы Нурия, Нүсіпхан Зейнеп Муханқызы

Ағылшын тілі мұғалімдері

«Е.Сықымов атындағы орта мектебі, мектеп жанындағы интернатымен»

коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Жетісу облысы, Ақсу ауданы, Жансүгіров ауылы

ENHANCING SPEAKING FLUENCY WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE CHAT PARTNERS

Seminar Topic: Enhancing Speaking Fluency with Artificial Intelligence Chat Partners

Objective: To develop learners' speaking fluency through interaction with AI chatbots like ChatGPT.

Learning Objectives

1. What is Speaking Fluency and Why Is It Important?

Speaking fluency is the ability to communicate smoothly, confidently, and effectively in a foreign language. It involves not only correct grammar and vocabulary but also **confidence, speed, and natural interaction.**

Many language learners struggle with speaking because of:

- Lack of real practice opportunities
- Fear of making mistakes
- Limited vocabulary
- No access to native speakers

2. What Are AI Chat Partners?

AI chat partners are digital tools powered by artificial intelligence that can simulate real conversations in natural language. Examples include:

- **ChatGPT** (by OpenAI)
- **Google Gemini (formerly Bard)**
- **Replika**
- **TalkPal**
- **Duolingo Max (AI tutor)**

These tools can:

- Respond to user input in real-time
- Help learners practice speaking on various topics
- Correct grammar and suggest improvements
- Provide endless conversation opportunities

. How AI Improves Speaking Fluency

Benefit	Explanation
✓ 24/7 Availability	Practice anytime, anywhere without waiting for a teacher or partner
✓ No fear of judgment	Learners feel more comfortable practicing with a bot
✓ Topic flexibility	You can talk about travel, school, hobbies, news, etc.
✓ Vocabulary expansion	AI introduces new words and phrases naturally in context
✓ Feedback and correction	AI can correct grammar and offer suggestions instantly
✓ Builds confidence	More practice leads to better fluency and confidence

4. Classroom Integration (For Teachers)

Ways to use AI chat partners in class:

- **Warm-up conversations** at the start of the lesson
- **Role-playing:** e.g., “You are a tourist; ChatGPT is a hotel receptionist.”
- **Error correction:** Paste a sentence and ask AI to fix grammar
- **Speaking tasks:** "Talk to ChatGPT about your weekend"
- **Vocabulary revision:** Ask AI to quiz students or explain words in context

5. Who Can Benefit from AI Chat Partners?

- **Students (A2–C1 levels)** who want more speaking practice
- **Teachers** looking for innovative ways to motivate learners
- **Independent learners** practicing English at home
- **Shy learners** who are afraid to speak in class

6. Examples of Practical Use

Task	How to Use AI
Daily speaking practice	“ChatGPT, let’s talk about my school day”
Pronunciation support	“How do you pronounce this word?” (with TTS tools)
Travel preparation	“Simulate an airport interview with me”
Error correction	“Correct this sentence: I has a apple”
IELTS/TOEFL prep	“Ask me 5 Part 1 speaking questions”

7. Conclusion

Using **AI chat partners** can significantly enhance English speaking fluency by:

- Providing a low-pressure speaking environment
- Offering constant opportunities for practice
- Helping build confidence and vocabulary
- Supporting independent and personalized learning

⚡ AI doesn't replace the teacher — it **supports** both the learner and the teacher in the speaking journey.

Касымбекова Айнур Акылбековна, Аубакирова Нургуль Оразмолдаевна
 Бастауыш сынып мұғалімдері
 «Е.Сикымов атындағы орта мектебі, мектеп жанындағы интернатымен» коммуналдық
 мемлекеттік мекемесі
 Жетісу облысы, Ақсу ауданы, Жансүгіров ауылы

«САРАЛАНҒАН ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ PIRLS МӘТІНДЕРІНІҢ МАЗМҰНЫН МЕНҒЕРТУ»

Уақыты :	Касымбекова Айнур Акылбековна Аубакирова Нургуль Оразмолдаевна			
Тақырыбы	«САРАЛАНҒАН ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ PIRLS МӘТІНДЕРІНІҢ МАЗМҰНЫН МЕНҒЕРТУ»			
Жалпы мақсаты	Сараланған тапсырмалар арқылы PIRLS мәтіндерінің мазмұнын меңгерту.			
Оқу нәтижелері	Қатысушылар топтық жұмыс жүргізе отырып мәтінмен жұмыс жүргізеді, өзара тәжірибе алмасады.			
Ресурс	Құм, тас, бос бөтелке, үлестірме, бұршақ.			
Тапсырмалар	Мұғалімнің әрекеті	Қатысушылардың әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру кезеңі:	«Көңілді іс – әрекет»	Қатысушылар спикердің нұсқауымен іс-қимылды қайталайды.		
Ой қозғау	Қарастырылатын сұрақтар:	Бастауыш сынып білім алушыларының оқу сауаттылығын арттыруда PIRLS тапсырмаларының өзектілігі неде? Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын және ойлауын қалай қалыптастырамыз? Нені жоспарлаймыз, қалай ұйымдастырамыз?	Рефлексия	
Тәжірибе алаңы	“Құм терапиясы” (Аудио жазбаны тыңдау, мәліметтерді есте сақтау) «Қабырғадағы мәтін» әдісі арқылы топпен жұмыс “Бос құмыра” - Дана адам шәкірттеріне қандай ақыл айтты? -Мәтіндердің мазмұны бойынша пікір білдіруге бағытталған екі сұрақ құрастырып жазыңыз. - Мәтінге ат қой. - Екі мәтіннің ұқсастығы мен ерекшелігі	Қатысушылар спикердің нұсқауымен құммен жұмыс жүргізеді. Әріптестер топта бірлесе отырып тапсырма құрастырып, зерттеу жұмысын жүргізіп, талқылап, қорғайды	Рефлексия	Құралдар
Кері байланыс	“SWOT” Күшті жағы Әлсіз жағы Мүмкіндіктер Қауіп - қатер	Қатысушылардан SWOT талдау арқылы кері байланыс алу		

Кожакеева Аякоз Алиайдаровна

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

«Е.Сықымов атындағы орта мектебі, мектеп жанындағы интернатымен» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Жетісу облысы, Ақсу ауданы, Жансүгіров ауылы

«КЕЙІПКЕРДІҢ ОНЛАЙН ӘЛЕМІ: ӘДЕБИЕТ ПЕН ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІ ТОҒЫСҚАНДА»

Мақсаты: Тиімді әдіс-тәсілдерді тәжірибеде қолдана отырып, педагогтердің кәсіби шеберлігін арттыру, іс-тәжірибе алмасу.

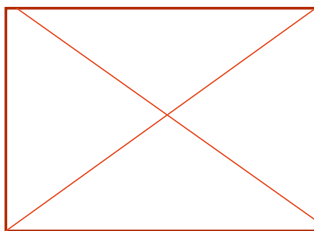
1. Кіріспе бөлім (1-2 мин)

Психологиялық ахуал: «Тамшы тілектері» ойыны

Қатысушылар орындықтың астында жасырылған сөздерді іздейді, табылған сөздер реті бойынша қызықты сұрақтарға жауап береді.

2. Негізгі бөлім (10-15 мин)

А) «Классикалық органиайзер» әдісі арқылы топта жұмыс жасайды. Әдістің тиімді тұсы топтағы оқушылардың барлығы топта біріге отырып, жеке тапсырма орындайды.

«Қыз Жібек» жыры «Батыр Баян» поэмасы «Қобыланды батыр» жыры

□ **Қыз Жібек** Instagram-да қазақи сән, ұлттық болмыс, махаббат тақырыптарына байланысты видеолар жариялауы мүмкін;

□ **Батыр Баян** TikTok-та патриоттық рухтағы посттар жазып, ұлт тағдыры туралы ой қозғауы ықтимал;

□ **Қобыланды батыр** Facebook-та арнасында ерлік, батырлық, жорықтар туралы тарихи-көркем шолу жасауы мүмкін.

Өмірбаяны
«Қазақтың қаһарманы»
«Елім үшін жаным құрбан»
«Туған жердің топырағы-
киелі»
Сұрақтарыңыз үшін:
batur_bayan

Статусы* 1. Ерлікке толы күндер- соғыстар мен шайқастардағы жеңістері туралы
2.* Аманатым- халыққа айтқан өсиеттері мен нақыл сөздері
3.* Жерімнің көркі- қазақ даласының табиғатын, сұлулығын дәріптейтін суреттер
4.* Батырлар рухы- ерлердің қаһармандығы туралы қысқаша бейнероликтер

Посттарының идеялары*### 1. Жеңіс сәті.
Фото: Ат үстіндеқару-жарақпен түскен сурет.
Жазуы: «Ерлік- елдіңамандығы үшінжан кыып, адал қызмет ету»
#Батырлық#Еркіндік#Қазақ елі#

5. Қорытынды бөлім (1-2 мин)

Бұл кейіпкерлер – тек тарихи немесе көркем бейне ғана емес, қазіргі әлеуметтік желі кеңістігінде де ұлттық құндылықтарды, махаббатты, батырлықты және патриотизмді насихаттай алатын тұлғалар. Оларды бүгінгі жастарға жақындатудың бір жолы — осындай цифрлық форматта бейнелеу.

Бөгенбай Сәуле Борбекқызы

Информатика пәнінің мұғалімі

«Е.Сықымов атындағы орта мектебі, мектеп жанындағы интернатымен» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Жетісу облысы, Ақсу ауданы, Жансүгіров ауылы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: САБАҚ БЕРУ ТӘСІЛДЕРІН ЖАҢҒЫРТУ

Мақсаты:

➤ Білім беру процесін заманауи технологиялармен ұштастыра отырып, оқыту әдістерін жаңғырту арқылы оқушының функционалдық сауаттылығын, зерттеушілік дағдыларын және цифрлық құзыреттілігін дамыту.

Міндеттері:

- Цифрлық трансформация ұғымының мәнін ашу және оның білім беру жүйесіне ықпалын көрсету;
- Заманауи оқыту әдістерін цифрлық ортаға бейімдеу жолдарын ұсыну;
- Мұғалімнің цифрлық құзыреттілігіне қойылатын талаптарды нақтылау;
- Цифрлық оқыту құралдарын тиімді қолдану арқылы білім сапасын арттыру жолдарын ұсыну.

ЖИ – педагогтің көмекші құралы.

Қорытынды шешімдерді (контентті таңдау, бағалау, педагогикалық қолдау) педагог қабылдайды.

Педагогтің технология мүмкіндіктері мен шектеулерін түсінуі, материалдардың дұрыстығын тексеруі және этикалық нормаларды (деректер, авторлық құқық, психологиялық қауіпсіздік) сақтау маңызды.

Педагог ЖИ ресурстарымен саналы және қауіпсіз пайдалануға үйретеді.

Заманауи оқыту әдістері:

- Flipped classroom – YouTube, Google Classroom
- Геймификация – Kahoot, Blooket
- Жоба әдісі – Canva, Trello
- Онлайн рефлексия – Mentimeter
- AR/VR – Merge Cube, CoSpaces

freetts.ru онлайн сервисі:

freetts.ru — бұл нейросеть негізіндегі мәтінді сөйлеуге айналдыратын, тегін онлайн сервис, MP3 форматында нәтижелер ұсынады. Пайдаланушы мәтінді енгізіп, ер немесе әйел дауысын тандап, сөйлеу қарқыны мен тембрін өз қалауы бойынша баптай алады FREETTS.RUobg.kz.

Мәтіннің ұзындығы 1000 таңбадан аспауы қажет, бірақ ұзын мәтіндерді бірнеше файл арқылы бөліп озвучка жасауға болады.

Инклюзивті білім беру құралы ретінде

- Көру қабілеті төмен немесе оқуға қиындықтары бар оқушылар үшін мәтінді дыбысқа айналдыру – ыңғайлы балама.
- Аутизм спектріндегі балаларға да ақпаратты есту арқылы қабылдау оңайырақ болуы мүмкін.

Информатика жобаларында қолдану

Оқушылар мультимедиялық жоба (мысалы, презентация, видео, анимация) жасаған кезде, өз мәтіндерін freetts.ru арқылы дыбыстап, оны видеоға дыбыстық сүйемелдеу ретінде қолдана алады.

Цифрлық құралдарды дұрыс пайдалану мәдениеті

➤ Оқушылар интернет-ресурстарды этикалық тұрғыдан қолдануды, авторлық құқық пен ашықтық ұғымдарын түсінеді.

➤ MP3 аудиофайлды жүктеу, сақтау, енгізу және оны өңдеу арқылы файлдық құрылыммен жұмыс істейді.

➤ Үнемді және қолжетімді ресурс

➤ Бағдарламалық жасақтама орнатудың қажеті жоқ.

➤ Тек браузер мен интернет керек – сондықтан ол онлайн сабақтарда, үй тапсырмаларында да оңай қолданылады.

➤ Терминдермен жұмыс істеуде freetts.ru қолданудың артықшылықтары:

➤ Терминдерді дұрыс дыбыстау

➤ Көптеген информатика терминдері ағылшын тілінен енген (мысалы: algorithm, compiler, database).

➤ Оқушылар терминдерді тыңдап, дұрыс айтылуын үйрене алады.

Аудио-викторина / диктант өткізу

Мұғалім терминдерді freetts.ru арқылы дыбыстап, дыбысын қосады.

Оқушылар қай сөз екенін табады немесе жазып отырады.

Қорытынды:

Жасанды интеллект – білім беру саласындағы болашағы зор құрал.

Ол оқушылардың академиялық жетістігін арттырумен қатар, олардың заманауи өмірге бейімделуіне және болашақ мамандықтарға қажетті дағдыларды меңгеруіне мүмкіндік береді. Сондықтан ЖИ-ді тиімді, этикалық және педагогикалық тұрғыдан дұрыс пайдалану – қазіргі заман мұғалімдерінің маңызды міндеттерінің бірі.

Жиенбаева Айнагуль Нурболатовна

Бастауыш сынып мұғалімі

Жетісу облысы, Ақсу ауданы, Жансүгіров ауылы

«Е.Сықымов атындағы орта мектебі, мектеп жанындағы интернатымен» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

«МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУ АРҚЫЛЫ 4 - СЫНЫП БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚЫЛЫМ DAҒДЫСЫН АРТТЫРУ»

Уақыты :	Жиенбаева Айнагуль Нурболатқызы			
Тақырыбы	«Мәтінмен жұмыс жүргізу арқылы 4- сынып білім алушыларының оқылым дағдысын арттыру»			
Жалпы мақсаты	Білім алушыларға мәтінмен жұмыс жасау түрлерін меңгерту, қатысушылармен іс-тәжірибе алмасу.			
Оқу нәтижелері	Қатысушылар топтық жұмыс жүргізе отырып мәтінмен жұмыс жүргізеді, өзара тәжірибе алмасады.			
Ресурс	Құм, тас, бос ыдыстар, бұршақ, үлестірмелер, слайд.			
Тапсырмалар	Мұғалімнің әрекеті	Қатысушылардың әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру кезеңі:	«Мені өзіңе дос сана»	Қатысушылар спикердің нұсқауымен тапсырмаларды орындайды.		
Ой қозғау	Қарастырылатын сұрақтар:	-Оқылым дағдысы туралы не білеміз -4- сынып білім алушыларының оқылым дағдыларын қалай арттырамыз?	Рефлексия	

		-Нені жоспарлаймыз, қалай ұйымдастырамыз?		
Тәжірибе алаңы	<p>“Шулап оқу” технологиясы «Бос құмыра» Берілген мәтінді шулап оқып шығу. Түсінгендерін ортаға салу. Сыни тұрғыдан баға беру. Қорытынды: -Ешқашан бұлай жасамаңыз. Сізге көмектескісі келген адамдарды бір түйір саз балшыққа айналдырмаңыз. Олардың көмектескісі келген ниеті еш жүзеге аспаса да, кеңдік танытыңыз. «Менің ойымша» әдісі арқылы топпен жұмыс.</p> <p>4.1.3.1 шығарманың тақырыбы және қорытынды бөлімі негізінде сюжеттің дамуын болжау, оның себебін түсіндіру</p> <p>Берілген мақсат бойынша тапсырмаларды жүзеге асыру. 1.Берілген заттар бойынша, мәтін тақырыбы мен қорытынды бөлім бойынша болжам жасау.</p> <p>“Уақыт туралы өсиет” 2.Берілген мәтінді оқып шығу. Мәтін бойынша өз қорытындыларын ортаға салу. «3 Қ» әдісі арқылы талдау жасау.</p>	<p>Қатысушылар спикердің нұсқауымен жұмыс жүргізеді.</p> <p>Әріптестер топта бірлесе отырып түсінгендерін ортаға салып, сыни тұрғыдан бағалайды.Құндылықты анықтайды.</p> <p>Әріптестер бірлесе отырып берілген мақсат бойынша тапсырмаларды жүзеге асырады.Құндылық туралы айтады.</p>	Рефлексия	Құралдар
Кері байланыс	<p>«Үш жақсы» 1.Жақсы (Шебер-сыныптан алған жақсы жағы) 2 Жақсы (Өзінің іс-тәжірибесі) 3.Жақсы (Жақсы тілек)</p>	Қатысушылардан кері байланыс алу.		
Қорытынды	<p>- «Сабақ оркестр ойнаған әсем музыка тәрізді, оқушылар - оркестрдің орындаушылары да, ал мұғалім – оның дирижері» - демекші шәкірттеріміз білімді, шебер орындаушылар, өзіміз шебер дирижер бола білейік. - Назарларыңызға рахмет!</p>			

Аманжол Нуржан

Математика пәнінің мұғалімі

«Е.Сықымов атындағы орта мектебі, мектеп жанындағы интернатымен» коммуналдық

мемлекеттік мекемесі

Жетісу облысы, Ақсу ауданы, Жансүгіров ауылы

«ОЙЫН АРҚЫЛЫ ОЙЛАНДЫРУ — ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚҚА АПАРАР ЖОЛ»

Мақсаты: ойын элементтері арқылы оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру жолдарын көрсету, мұғалімдерге практикалық әдіс-тәсілдер ұсыну.

29

1. Кіріспе бөлім (1-2 мин)

Психологиялық ахуал: «Жасырылған сандар» ойыны

Қатысушылар орындықтың астына жасырылған сандарды іздейді, табылған сандар реті бойынша қызықты логикалық сұрақтарға жауап береді.

Жауаптары: 1) Шеңбер, 2) Пи санының күні, 3) Архимед, 4) Эйлер, 5) Асқар Жұмаділдаев, 6) Қытай тілінде төрт әріпі өлім сөзімен ұқсас естіледі. Сондықтан қытайдар оны ұнатпайды, 7) $V = \sqrt{2} * 3/12$, 8) Кубик Рубика, 9) Оңнан да солдан да бірдей оқылатын сандарды атайды: 1336331, 10) 87

2. Негізгі бөлім (10-15 мин)

А) Ойын түрлері және оларды сабақта қолдану

Логикалық ойындар — математикалық сауаттылық үшін

Мысал: "Саннан сөз құрастыр", "Логикалық тізбек"

Цифрлық ойындар — цифрлық сауаттылық үшін

Мысал: Quizizz, Wordwall, Kahoot қолдану

Интерактивті ойындар түрлері: «Бауырсақ», «Әжеге көмектес», «Сандыққа асық жинау», «Қобыз», «Арқан тарту», «Домбыра», «Алаша», т.б

Алаңда ойыншы «жасылда» 5 м алға, «қызылда» 2 м артқа жылжиды. Ойын 10 рет «жасыл» болып, олардың арасында 9 рет «қызыл» болды (алғашқысы – «жасыл»). Ойыншы жалпы неше метр алға жылжиды?

2) 120 қатысушының $1/4$ -і «қолшатыр», $1/3$ -і «жұлдыз» пішінін алды. Қалғандары «үшбұрыш». «Үшбұрыш» алғандар саны қанша?

3) Екі ойыншыда бірге 30 шар бар. Біреуінде екіншісінен 8-ге көп. Әрқайсысында неше шардан бар?

4) Арқан тарту командалары

Алаңда 46 ойыншы бар. Әр команда 5 адамнан. Толық қанша команда құруға болады және қанша ойыншы артық қалады?

5) Далгона дүкені (оңтайландыру)

Бағалар: «үшбұрыш» – 200 тг, «жұлдыз» – 250 тг, «қолшатыр» – 300 тг. Бюджет 5000 тг. Кемі 3 «қолшатыр» алу керек. Барынша көп пішін алу үшін әр пішіннен қанша алуға болады және барлығы неше дана шығады?

Жауаптары:

1) 32 м ($10 \times 5 - 9 \times 2 = 50 - 18$).

2) 50 адам.

3) 11 және 19 шар.

4) 9 толық команда, 1 ойыншы артық.

5) Ең көбі 23 дана: мысалы, 3 «қолшатыр», 2 «жұлдыз», 18 «үшбұрыш» (немесе 4 «қолшатыр», 0 «жұлдыз», 19 «үшбұрыш»).

Learningapps платформасында тапсырма

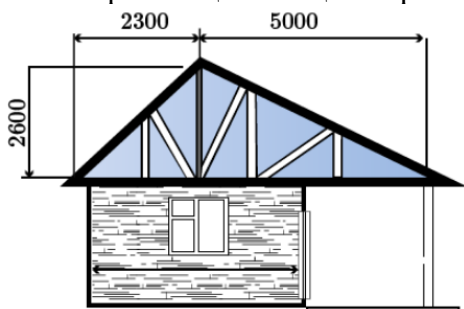
Тапсырыс беруші үйінің екі жақты шатырының бүйір жағын заманауи декормен безендірмекші. Сызбада шатырдың бүйір жағының өлшемдері миллиметрмен көрсетілген. Безендіру материалының 1 м² бағасы 3150 тг, ал шебер безендіру жұмысы үшін әр квадрат метрге 1700 тг алады.

Безендірілетін жақтың ауданы неге тең?

Материалдың құны қанша?

Шебер жұмысының құны қанша?

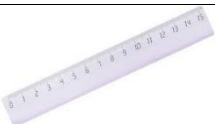

Барлығы қанша ақша жұмсалады?

<https://learningapps.org/display?v=p0i0ipsnv25>

платформасында есеп талдау (кьюар кодпен кіріп функционалдыққа бағытталған есеп шығару)

4.Сергіту сәті: «Кім жылдам» (2-3 мин)

$3!$	$6 \cdot 8$	$15-8$
$\frac{2^7}{2^3}$	$\frac{6^4}{6^3}$	$5\sqrt{16}$
$9+8$	$4!$	$\frac{225}{5}$
$4+3$		
	$0+1$ $1000-0$	

5. Қорытынды бөлім (1-2 мин)

<https://answergarden.ch/5026232>

Рғымбаева Рита Жетпісбайқызы
Информатика пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
«С. Сейфуллин атындағы №2 жалпы білім беретін орта мектебі»
Алматы облысы, Талғар ауданы

«PYTHON БАҒДАРЛАМАЛАУ АРҚЫЛЫ ҚАРАПАЙЫМ ЕСЕПТЕР ШЫҒАРУ»

Қазіргі заманда ақпараттық технологиялар қарқынды дамып келеді. Бұл өзгерістер білім беру жүйесіне де тікелей әсер етуде. Информатика сабағында оқушыларға тек теориялық білім беру жеткіліксіз, оларды нақты бағдарламалау тілдерін меңгеруге үйрету аса маңызды. Python бағдарламалау тілі негізінде қарапайым есептерді шешу жолдары қарастырылады. Оқушылардың алгоритмдік ойлау қабілетін дамытуда Python тілінің мүмкіндіктерін тиімді пайдалану жолдары ұсынылады.

Python бағдарламалау тілінің қарапайым әрі икемді синтаксисі оқушылардың бағдарламалау әлеміне тез бейімделуіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, Python тілінде есеп шығару барысында оқушылар алгоритмдік ойлауды, есептің мәнін түсінуді және оны тиімді шешуді үйренеді. Бұл тілдің басты ерекшелігі-оның қарапайымдылығы мен икемділігі. Python коды табиғи тілдегі сөздер мен құрылымдарға ұқсас жазылады, сондықтан бағдарламалауды үйренуді жеңілдетеді. Сонымен қатар, оның ашық бастапқы коды мен кең ауқымды қауымдастығы арқасында көптеген кітапханалар мен құралдар жасалып, әртүрлі салаларда – веб-әзірleme, деректерді талдау, жасанды интеллект және ғылыми зерттеулерде кеңінен қолданылады.

Python бағдарламалау тілінің тарихын зерттей келе, біз оның тек бағдарламалау тілі ғана емес, сонымен қатар технологиялық дамудың символы екенін көреміз. Тілдің үздіксіз эволюциясы мен даму жолы заманауи технологиялардың өзгермелі әлемінде инновация мен шығармашылықтың қаншалықты маңызды екенін көрсетеді.

Жоба Python бағдарламалау тілін оқытудың инновациялық әдістерін қолдану арқылы оқушылардың бағдарламалау дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Бұл бағыт қазіргі заманда IT саласындағы өзекті және кеңінен қолданылатын құралдарды меңгеруге мүмкіндік береді.

Мақсаты:

Python бағдарламалау тілін меңгеру арқылы оқушылардың IT саласындағы біліктілігін арттыру және оларды заманауи бағдарламалау әдістерімен таныстыру.

Міндеттері:

Python синтаксисі мен негізгі концепцияларын үйрету.

Программалау логикасы мен алгоритмдік шешімдерді түсіндіру.

Практикалық тапсырмалар мен жобалар арқылы оқушылардың қолданыс дағдыларын қалыптастыру.

Интерактивті және топтық оқыту әдістерін қолдану арқылы оқу процесін тиімді ету.

Ерекшелігі

• **Икемді оқыту:** Әр оқушының жеке қажеттіліктеріне бейімделген оқу материалы мен тапсырмалары.

• **Тәжірибеге негізделген әдіс:** Практикалық тапсырмалар мен нақты жобалар арқылы білімді нығайту.

• **Интерактивтілік:** Онлайн платформалар, симуляторлар және мультидисциплинарлық тапсырмалар арқылы оқу үрдісін қызықты әрі тиімді ету.

Күтілетін нәтижелері

• **Білім деңгейінің артуы:** Python программалау тілінің негізгі элементтері мен құрылымдарын меңгеру.

• **Логикалық және алгоритмдік ойлау:** Оқушылардың программалау және мәселелерді шешу қабілеттерінің дамуы.

• **Практикалық дағдылар:** Тәжірибелік жобалар арқылы IT жобаларды жүзеге асыру мүмкіндіктерінің пайда болуы.

• **Шығармашылық қабілет:** Инновациялық ойлау мен жаңа шешімдерді іздеу қабілеттерінің нығайтылуы.

Оларды тексеру әдістері

• **Тесттер мен бақылау жұмыстары:** Теориялық білімді тексеру мақсатында жүйелі тестілеу жүргізу.

• **Практикалық жобалар:** Жеке және топтық жобалар арқылы оқу барысындағы жетістіктерді бағалау.

• **Портфолио әдісі:** Оқушылардың орындалған тапсырмалары мен жобаларын жинақтап, олардың даму деңгейін сараптау.

• **Қорытынды емтихандар:** Сабақ соңында кешенді бағалау арқылы оқу нәтижелерін анықтау.

Қорытынды

Python бағдарламалау тілін меңгеру — оқушылардың цифрлық сауаттылығын арттыруға, логикалық және алгоритмдік ойлауын дамытуға, шығармашылық қабілеттерін шыңдауға ықпал етеді. Бұл авторлық жұмыс оқушылардың есептерді шешуге деген қызығушылығын арттырып, оларға өз бетімен іздену мен тәжірибе жасауға жол ашады.

Болашақта оқушылардың дағдыларын одан әрі жетілдіру мақсатында күрделі жобалар жасау, алгоритмдік жарыстарға қатысу және Python тілінде нақты өмірлік есептерді шешуге бағытталған қосымша тапсырмалар жүйесін енгізу жоспарлануда.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Python ресми сайты – Python бағдарламалау тілі туралы толық ақпарат, соңғы жаңартулар мен ресми құжаттама. (<https://www.python.org>)

2. «Python бағдарламалау тілі: негіздері мен қолдану әдістері» – Гвидо ван Россумның тілі тарихына және педагогикалық әдістерге негізделген оқулық.

(Академиялық басылым, оқу жылына байланысты)

3. Лутц М. Изучаем Python. — СПб.: Питер, 2021.

Базарымбетова Гулжахан Еденбаевна

Педагог-психолог

№93 жалпы білем беретін мектеп

Алматы қаласы Бостандық ауданы

СТРЕСС ЖӘНЕ ОНЫҢ ПСИХОЛОГИЯДАҒЫ МӘНІ

Кіріспе

Құрметті ұстаздар мен әріптестер!

Бүгін мен сіздерге қазіргі қоғамда өте жиі кездесетін, адамның өмірінде маңызды рөл атқаратын құбылыс – стресс туралы баяндама жасағым келеді. Стресс – әрбір адамның басынан өтетін психологиялық жағдай. Бұл ұғымды алғаш рет ғылымға канадалық ғалым Ганс Селье енгізген. Ол стресс организмнің кез келген сыртқы немесе ішкі әсерлерге бейімделу реакциясы екенін айтқан.

Негізгі бөлім

Стресстің түрлері

Стресс екіге бөлінеді:

1. Эустресс – жағымды стресс. Ол адамды ынталандырып, әрекетке итермелейді, дамуға көмектеседі. Мысалы, емтихан алдындағы жеңіл қобалжу студентті жақсырақ дайындалуға жетелейді.

2. Дистресс – жағымсыз стресс. Бұл адамның денсаулығына зиян тигізіп, жүйке жүйесін әлсіретеді. Ұзаққа созылған дистресс шаршауға, мазасыздыққа, тіпті ауыр ауруларға әкелуі мүмкін.

Стресстің себептері

Стресстің туындауына көптеген факторлар әсер етеді:

- Әлеуметтік жағдайлар: жұмыс, отбасылық мәселелер, қаржылық қиындықтар;
- Психологиялық жағдайлар: қорқыныш, мазасыздық, ішкі қақтығыстар;
- Физиологиялық жағдайлар: ауру-сырқау, шаршау, ұйқының бұзылуы.

Стресс кезеңдері

Ганс Селье стресс дамуын үш кезеңге бөлген:

1. Дағдарыс кезеңі – стресс факторына алғаш реакция. Бұл кезде организм қауіп-қатерге қарсы күресуге дайындалады.

2. Төзімділік кезеңі – адам бейімделуге тырысады. Ұзақ уақыт осылай жалғасса, күш-қуат азая бастайды.

3. Шаршау кезеңі – егер стресс тым ұзақ созылса, организм әлсірейді, әртүрлі аурулар пайда болуы мүмкін.

Стресстің адам өміріне әсері

Стресс адамның өмірінің барлық саласына ықпал етеді. Психологиялық жағынан ол мазасыздықты күшейтіп, көңіл-күйді түсіріп, мотивацияны төмендетеді. Физиологиялық тұрғыдан ол қан қысымының жоғарылауына, жүрек-қан тамырлары ауруларына, ас қорыту

жүйесінің бұзылуына себеп болуы мүмкін. Әлеуметтік салада стресс адамдар арасындағы қатынастарды нашарлатып, жанжалдар туындатуы ықтимал.

Стрессті жеңу жолдары

Стрессті толық жою мүмкін емес, бірақ оны басқаруға болады. Негізгі тәсілдер мыналар:

- Спортпен шұғылдану, таза ауада серуендеу;
- Тыныс алу жаттығулары, медитация, релаксация әдістері;
- Жағымды ойлау, жақсы әдеттерді қалыптастыру;
- Уақытты дұрыс жоспарлау;
- Жақын адамдармен қарым-қатынас жасау, әлеуметтік қолдау табу.

Психология ғылымы стрессті азайтудың бірнеше тиімді әдістерін ұсынады:

- Психологиялық релаксация (тыныс алу жаттығулары, медитация, йога).
- Эмоциялық реттеу (оң ойлау, жағымды эмоциялар тудыратын істермен айналысу).

Қорытынды

Қорыта айтқанда, стресс – әрбір адамның өмірінде кездесетін табиғи құбылыс. Ол кейде пайдалы, кейде зиянды болуы мүмкін. Ең бастысы – стрессті дұрыс басқару. Егер адам стресс себептерін түсініп, оны жеңу жолдарын қолдана білсе, денсаулығын сақтап қана қоймай, өмір сапасын да жақсарта алады. Сондықтан әрбіріміз өзіміздің психологиялық жағдайымызға мән беріп, стрессті азайту әдістерін үйренуіміз қажет.

Стресс – адамның психологиялық дамуы мен өмірлік тәжірибесінде маңызды рөл атқаратын құбылыс. Оны толық жою мүмкін емес, бірақ дұрыс басқару арқылы адам өз өмірін жеңілдетіп, денсаулығын сақтай алады. Сондықтан әрбір адам стресс себептерін түсініп, оны жеңудің тиімді тәсілдерін меңгеруі қажет.

Бектұрған Абылай Бектұрғанұлы

Дене шынықтыру пәні мұғалімі

Алматы қаласы білім басқармасының

"№167 жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ҚОЛДАНУ

Салауатты өмір салтының аспектілерінің ішінде дене белсенділігі маңызды. Адамның қалыпты өмір сүруі сыртқы ортаның әсеріне уақтылы реакция болған жағдайда ғана мүмкін болады. Сонымен, жаттығу өмірлік процестерді басқаруды және тұрақты ішкі ортаны сақтауды қамтамасыз ететін реттеушінің бір түріне айналады. Дене жаттығулары бұлшықеттердің, соның ішінде жүрек бұлшықетінің жақсы тамақтануына және қанмен қамтамасыз етілуіне ықпал етеді.

Тәуелсіздік пен қатал көшпелі өмір үшін күрес жағдайында қазақ халқында дене тәрбиесінің өзіндік жүйесі қалыптасты. Оның негізінде ұлттық спорт түрлері мен ашық

ойындар болды. Ойындардағы бәсекелестік сипат жастардың бойында күш, ептілік пен төзімділіктің дамуына, батылдықты, батылдықты және қалған қасиеттерді тәрбиелеуге ықпал етті.

Қазақ ұлттық ойындарының бұл жинағында балалардың сауықтыру лагерінде, аулада, дене шынықтыру сабақтарында, аула алаңдарын құруда және тіпті үзілісте көңілді және пайдалы уақыт өткізуге көмектесетін отыздан астам ойын ережелері бар. Күш, ептілік, төзімділік, реакция жылдамдығы, көз – бұл қазақтың ұлттық ойындарының көмегімен жасауға болатын қасиеттер.

Ұлттық ойындар-бұл халықтың рухани тәжірибесін сақтайтын, өткен мен бүгінді байланыстыратын педагогикалық көзқарастарды сақтайтын халықтың жады. Халықтық педагогикада ойын тәрбие мен оқыту, қарым-қатынас құралы ретінде қолданылады. Кейбір қазақ ойындары мектептерде енгізілген. Негізінен, барлық халықтық ойындар қол жетімді және мәнерлі, олардың көмегімен адам ойлана бастайды, көкжиегі кеңейеді, балалық шақтан үлкенге көшуді ынталандырады.

Ойнай отырып, бала қоршаған ортамен, табиғатпен қарым-қатынас жасай бастайды, білім, еңбек дағдыларын игереді, физикалық дамиды. Қазіргі уақытта адамдардың қозғалыс белсенділігі төмен төмендеді, осыған байланысты жүйелі жаттығулардың, физикалық жаттығулардың, ашық ойындардың рөлі артып келеді. Ойындар кезінде балалар шығармашылық қабілеттерін, белсенділігін, бастамаларын көрсетеді. Ойын барысында бала тәуелсіз, іс-әрекетте еркін, эмоцияларды көрсетеді. Барлық ашық ойындар жан-жақты және көп қырлы әсер мен тәрбиенің педагогикалық құралын қамтиды.

Халық ойындарының тәрбиелік әсері олардың мінез құлқына белгілі бір әдістемелік талаптар қояды:

- олар адамдардың өмір салтына, мәдениетіне, дәстүрлеріне және психологиялық қоймасына сәйкес келуі керек.

- қиындық білім деңгейіне, физикалық қасиеттерге, дағдыларға және жасқа сәйкес келуі керек.

- тәрбие, даму, білім беру міндеттеріне, педагогикалық үдерісті табысты жүзеге асыру шарттарына сәйкестігі.

Қазақтардың ойындарында негізінен ағаштан, жануарлардың сүйектерінен, тастардан, кейінірек металдан жасалған құрылғылар қолданылды. Басқа халықтармен қарым-қатынаста жаңа ойындар мен ойын-сауық пайда болады. Көптеген ойындар өз мағыналарын сақтап қалды, бірақ атауында өзгерістер болды. Мысалы: "Қарағие" - "Найза лактыру", "Қақпа тас" - "Бестас" (бес қиыршық тас), "Садақ ату" - "Жамбы ату" және т. б.

Асық ойыны- бұл ойынды тек асығы бар балалар ғана ойнайды. Асық ойнаушылардың саны 4-8 балаға дейін жетеді. Бұл ойынның түпкі мақсаты – асық ұтып алу. Асық ойынының түрлері өте көп. Олар – алшы, омпы, хан, құмар, көтеріспек. Асық ойыны өте қарапайым болып көрінгенмен, мұнда адам денесін шыңдап, сомдайтын қасиеттер, баланың «бұзылып» кетпеуі үшін, оны өзара әрекетке жетелейтін қимыл қаншама. Ең бастысы, ол баланы жастайынан салауатты өмір салтына жетелейді. Адамның ойлау жүйелерінің жетілуінен бастап, бұлшықеттерінің жетілуіне, тынысалу мүшелерінің реттелуіне, өз дене мүшелерін меңгеруге, соның нәтижесінде қырағылық пен мергендікке буаулиды.

Арқан тарту. Бұл екі топқа бөлінген балалармен немесе екі баламен ойналады. Арқанның екі жағынан екі бала немесе екі топқа бөлінген балалар тартысады. Қай топ арқанды өз жағына тартып, алып, кесе сол топ жеңіске жетеді. Екі бала тартықанда қай бала өзіне қарай арқанды тартып екіші баланы құлатса, құламаған бала жеңіске жетеді.

Аударыспақ. Қазақтың кәдімгі ұлттық ойын спорт ойыны. Қарапайым бөренеден «ағаш ат» жасаудың еш қиындығы жоқ. Екі жақ басы берік тұғырға бекітілген биіктігі бір-бір жарым метрдей (балалардың жасына қарай) ұзындығы 70-80 сантиметрдей бір –біріне қапталдас орыналасқан «ағаштардың» ара қашықтығы екі жақтан созылған қол ерін жектетіндей болса жеткілікті. Оларға мінген «шабантоз» балалар бір-біріне қарама қарсы отырып қол ұсасады.

Төрешінің белгісімен бірі-бірі тартып, не итеріп, әйтеуір қай айласын, не күшін асырғаны қарсыласын» ағаш аттан» аударып түсуі шарт. Аяқты жерге ағаш атқа тіреуге болмайды. ойын шарты бұзылады. Ағашаттын құлағанда айналасына құм немесе ағаш үгінділері төселу керек.

Күш сынаспақ. Бұл ойын стол үстінде екі баланың білек сынасуымен орындалады. 2 бала шынтақтарын столға тірек қол бастарын айқстырады. Кім білекті столға жықса сол бала жеңіске жетеді. Ағаш аттың үстінде аттың басын ұстап тұрып 2-ші қашан білектен тартысып сынасуға да болады. Бірақ баланың қауіпсіздігі қатаң бақыланады.

Арқан түю. Балалар шеңбер жасап тұрады. Қолында арқаны бар жүргізуші топ арасынан шығады да: - ойын бастайды –деп дауыстайды. Сонан соң арқанның түйілмеген басын ұстан шеңбер бойымен айналады, арқанды балалардың аяқтарының астынан жібереді. Балалар арқан үстімен секіріп тұрады. Кімде-кімнің аяғына арқан ілініп, секіре алмай қалса ол бала ойынды тоқтатып өнер көрсетеді, тақпақ, өлең айтады немесе билеп береді. Ойын осылай жалғаса береді.

Сонымен түйіндеп айтарымыз, қазақтың ұлттық ойындарын мектепте дене шынықтыру сабақтарында қолдану жалпы білім беретін мектептердегі педагогикалық үрдістің тиімділігін арттырады, сонымен қатар дене тәрбиесі сабағының әдістемелік деңгейін жоғарлатады. Біз оқушылардың дене шынықтырумен спортқа қызығушылықтарын тәрбиелеуде ұлттық ойындардың жас ерекшеліктеріне қарай үйрету ерекшеліктерін тиімді пайдалана білсек өз жемісін береді есептейміз. Өйткені, ұлттық ойындарды зерттеген ғалымдардың еңбектерін талдап саралай келе ұлттық ойындардың адам өміріндегі жас ерекшеліктеріне сай ойындарды ойнап келгендігіне нақты көз жеткіздік дей аламыз. Себебі біздің ұлттымыздың көп жылдық тарихи өмірімен біте қайнасып, заман көшінен қалмай дамып, жетіліп отырғандығы, әрі өзіміздің бала күннен көріп, естіп өскен ойындарымыз екендігінде деп санаймыз.

Қорытынды

Қазақ халқының ұлттық ойындары – тек көңіл көтерудің құралы ғана емес, ұлттың өмір сүру салты мен дүниетанымын бейнелейтін, ұрпақ тәрбиесінде ерекше рөл атқаратын мәдени мұра. Бұл ойындар арқылы балалар дене тәрбиесіне бейімделіп қана қоймай, ой-өрісі кеңейіп, шығармашылық қабілеттері дамиды, адамгершілік, батылдық, ептілік, төзімділік, табандылық сияқты қасиеттерді бойына сіңіреді.

Салауатты өмір салтын қалыптастыруда ұлттық ойындардың алатын орны ерекше. Олардың тәрбиелік, сауықтыру және әлеуметтендіру әлеуеті жоғары. Асық ойыны, арқан тарту, аударыспақ, күш сынасу, арқан түю сияқты ойындар балалардың физикалық және психологиялық дамуына оң әсер етеді.

Қазіргі таңда ұлттық ойындарды дене шынықтыру сабақтарында, мектептен тыс іс-шараларда, балалар лагерлерінде жүйелі түрде пайдалану — оқушылардың спортқа қызығушылығын арттырып, ұлттық рух пен отансүйгіштікті дамытуда тиімді әдіс екені дәлелденіп отыр.

Ұлттық ойындарды оқу-тәрбие процесінде жүйелі әрі әдістемелік тұрғыда орынды қолдану арқылы салауатты өмір салтын насихаттауға, дені сау, рухани бай, мәдениетті ұрпақ тәрбиелеуге нақты мүмкіндік бар.

Пайдаланылған әдебиеттер

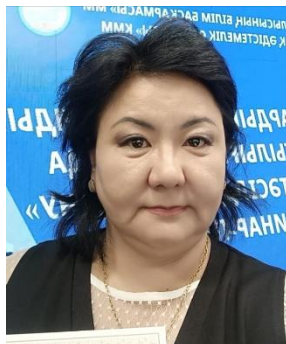
1. Қасымова, С. Қазақтың ұлттық ойындары. — Алматы: Рауан, 2018. — 144 б.
2. Қойшыбаев, А. Қазақтың дене тәрбиесі дәстүрі / А. Қойшыбаев. — Алматы: Ана тілі, 2017. — 168 б.
3. Нұрғалиева, Ә. Салауатты өмір салты және ұлттық ойындар // Тәрбие негізі. — 2020. — №4. — Б. 45–49.
4. Мұхамбетжанова, Р. Қазақтың ұлттық ойындарының тәрбиелік мүмкіндіктері // Қазақ мектебі. — 2021. — №1. — Б. 40–44.
5. Тажимова, А. С. Этнопедагогика негіздері. — Алматы: Қазақ университеті, 2016. — 220 б.

Мухамадиева Индира Калемолдиновна

Учитель русского языка и литературы

ГКУ «Средняя школа №19»

Алматинская область, Илийский район, село имени М.Туймебаева

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ (ЧИТАТЕЛЬСКОЙ) ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Читательская грамотность как важнейшая составляющая функциональной грамотности – это способность человека понимать, использовать, оценивать тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни. Читательская грамотность формируется на основе работы со сплошными, несплошными текстами и смешанными. Это позволяет решать задачи по развитию читательской грамотности:

- понимать коммуникативную цель чтения текста,
- фиксировать информацию на письме в виде плана, тезисов, полного или сжатого пересказа (устного или письменного),
- определять основную мысль текста,
- дифференцировать главную и второстепенную, известную и неизвестную информацию,
- выделять информацию, иллюстрирующую языковые факты, явления или аргументирующую выдвинутый тезис,
- комментировать и оценивать информацию текста.

В своей профессиональной деятельности я использую активные и интерактивные методы обучения, когда взаимодействие происходит не только между учителем и учеником, но и учеников друг с другом. Очень важно осознавать, что задача учителя – не преподносить знания школьникам в готовом виде, а создавать условия для их самостоятельного добывания. Поэтому очень важно выбрать правильные технологии и приёмы работы с текстом.

Приведу пример использования различных приемов работы по формированию читательской грамотности на одном уроке русского языка и литературы.

Тема урока : Труд кормит человека...

8.3.5.1-понимать главную, второстепенную и детальную информацию сплошных и не сплошных текстов

8.2.5.1- участвовать в диалоге по общественно значимым проблемам, аргументируя свою точку зрения

8.3.2.1 определять стилистические особенности текстов официально-делового стиля (резюме).

ИР 2.Работа по тексту Притча о лошади

Индивидуальная работа проводится на основе этого текста.

Читаю текст. Перед учащимися буклет с текстом и заданиями к нему. Задания низкой, средней сложности.

Сообщаю критерии, по которым будет проводиться оценивание

Задания по тексту:

Низкий уровень сложности

1.Прочитайте внимательно предложенный вам текст. Ответьте на вопрос:
Почему жизнь лошади круто изменилась?

- 1.Ее подарили
- 2.Ее бросили
- 3.Ее продали

2.Прочитайте внимательно предложенный вам текст. Ответьте на вопрос:
Почему цыган долго плакал и гладил гриву лошади?

- 1.Это были слезы радости
- 2.Он не хотел с ней расставаться
- 3.На ему была не нужна

3.Прочитайте внимательно предложенный вам текст. Ответьте на вопрос:
Кто стал новым хозяином лошади?

- 1.Мельник
2. Кузнец
3. Чабан

4. Прочитайте внимательно предложенный вам текст. Ответьте на вопрос:
О чем мечтала лошадь?

- 1.Сбежать от мельника
- 2.О свободе
- 3.Отомстить цыгану

Итого-4 балла

Средний уровень сложности

1.Прочитайте внимательно предложенный вам текст. Ответьте на вопрос:
Какое занятие было любимым у лошади? Обоснуйте свой ответ?

2.Прочитайте внимательно предложенный вам текст. Ответьте на вопрос:

Что произошло с воспоминаниями лошади о просторах с зеленой травой и реке ?

Обоснуйте свой ответ

3. Чего не понимала лошадь, когда мельник отпустил ее на свободу ?

Обоснуйте свой ответ.

Прочитайте внимательно предложенный вам текст. Найдите в тексте 2 составных глагольных сказуемых и выделите вспомогательный глагол.

Итого 8баллов

Общее- 12 баллов

IP Высокий уровень сложности

Внимательно изучите фотографию. Какое отношение она имеет к прочитанному тексту?

Обоснуйте свой ответ.

(Нелюбимая работа)

ГР Составление резюме.

Какой вы представляете школу будущего?(ответы учащихся)

Хотите учиться в такой школе? Просто так в эту школу вам не попасть, нужно составить резюме. Что такое резюме?

9 главных правил для идеального резюме, чтобы получить работу мечты (учебу).

1. Будьте лаконичны(кратко, немногословно, без лишних подробностей).- 1 балл

2. Используйте обратный хронологический порядок (контактная информация, опишите пару самых главных достижений в карьере(учебе), чтобы читающий захотел изучить опыт работы подробнее, тут же обозначьте свои цели(в учебе), образование, навыки, дополнительная информация.)-1 балл

3. Уделяйте внимание мелочам (знание языков, организаторские способности)- 1 балл

4. Покажите работодателю (директору), что вы специалист, отличный ученик, класс)-1 балл

5. Если нет опыта — укажите успехи в образовании(грамоты, участие в олимпиадах, конкурсах)- 1 балл

6. Сделайте резюме уникальным - 1 балл

7. Отформатируйте резюме (проверьте на наличие ошибок)- 1 балл

Вычитайте резюме(должны быстро, четко прочитать)- 1 балл

Адаптируйте резюме для конкретной компании (для школы твоей мечты)- 1 балл

ИТОГО-10 баллов

ГР по диаграмме ВЕННА

1гр- заполните 6 отличий любимой работы

2гр- заполните 6 отличий нелюбимой работы

Таким образом, читательская грамотность - приоритетное направление в развитии современного образования. Все вышеперечисленные приемы работы с текстами используются на основных трех этапах, предусматривают серьезную работу с текстом: анализ, понимание, интерпретация.

Мой опыт работы по теме «Формирование функциональной (читательской) грамотности обучающихся на уроках русского языка и литературы, во внеурочной деятельности» реализован и на теоретическом, и на практическом уровнях. Система работы по развитию грамотности не раз демонстрировалась на школьном, областном уровнях. Методическая работа, направленная на формирование читательской грамотности, представлялась в виде урока и выступлений:

- Областной семинар по вопросам функциональной грамотности обучающихся (урок в 8-ом классе на тему : Труд человека кормит...Составное глагольное сказуемое) 15.11.2024.

Список литературы.

1. Читательская грамотность. Сборник эталонных заданий. Выпуск

2. В 2-х частях/Авторы: Ковалева Г.С., Рябина Л.А., Чабан Т.Ю., Сидорова Г.А. – Москва: Просвещение, 2022

3. Теория и практика оценивания читательской грамотности как компонента функциональной грамотности / Ю.Н.Гостева, М.И.Кузнецова, Л. А., Рябина [и др.] // Отечественная и зарубежная педагогика. – 2019. – Т. 1. – № 4(61)

Оңғарбаева Азиза Серікқызы

Орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Алматы облысы Білім басқармасы, Іле ауданы бойынша білім бөлімі ММ,
«№19 орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

МӘНЕРЛІ СӨЙЛЕУДІ ДАМУ АРҚЫЛЫ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

40

***Андамна.** Мақалада мәнерлі сөйлеуді дамыту арқылы оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың маңызы қарастырылған. Автор мәнерлі сөйлеудің негізгі компоненттерін (интонация, логикалық екпін, темп пен пауза, дикция, сөздік қор) сипаттай отырып, олардың оқушының тіл мәдениетін, ойлау қабілетін және шығармашылық әлеуетін арттырудағы рөлін ашып көрсетеді.*

***Кілт сөздер:** мәнерлі сөйлеу, коммуникативтік құзыреттілік, тіл мәдениеті, интонация, дикция, сөздік қор, шығармашылық қабілет, рөлдік ойындар, интерактивті әдістер, сандық технологиялар*

Қазіргі білім тек білім беруге ғана емес, сонымен қатар негізгі құзыреттіліктерді қалыптастыруға бағытталған, олардың ішінде ең маңыздысы коммуникативтік құзыреттілік болып табылады. Өз ойларын тиімді жеткізе білу, сұхбаттасушыны тыңдау, диалогқа түсу және өз ұстанымын дәлелді түрде қорғай білу, табысты әлеуметтену мен жеке тұлғаның кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруының кепілі. Коммуникативтік құзыреттілік әртүрлі әлеуметтік жағдайларда тиімді өзара әрекеттесуді қамтамасыз ететін білім, дағдылар жиынтығы ретінде түсіндіріледі. Оның құрылымының негізгі компоненттері:

- тілдік құзыреттілік (тіл нормалары мен ережелерін білу);
- сөйлеу құзыреттілігі (қарым-қатынастың мақсаты мен жағдайына сәйкес мәлімдемелер құра білу);
- әлеуметтік-мәдени құзыреттілік (қарым-қатынас дәстүрлерін, нормалары мен этикасын есепке алу);
- мәнерлі сөйлеу дағдылары.

Бұл процесте коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру және көрсету құралы болып табылатын мәнерлі сөйлеуді дамыту ерекше мәнге ие болады.

Мәнерлі сөйлеу – оқушының тіл байлығын дамытып қана қоймай, оның ойлау, есте сақтау, қиялдау қабілеттерін жетілдіреді. Мәнерлі сөйлеу тұлғаның коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырып қана қоймайды, оқушылардың өзіндік ой-пікірін жеткізу қабілетін дамытады, қоғамда дұрыс сөйлеп, сенімді болуына ықпал етеді және баланың шығармашылық қабілеттерін оятады (өлең оқу, сахналық қойылым, әңгіме құрастыру).

Мәнерлі сөйлеудің негізгі компоненттері:

- Дауыс ырғағы (интонация) – сезімді жеткізу құралы.
- Логикалық екпін – сөйлемдегі маңызды ойды бөліп көрсету.
- Темп пен пауза – мәтінді дұрыс ырғақпен айту.
- Дикция – әр дыбысты анық айту.
- Сөз қоры – көркем әрі әсерлі сөйлеудің негізі болып табылады.

Мәнерлі сөйлеуді дамыту – бұл оқушының немесе кез келген адамның сөзді көркем, анық, әсерлі жеткізу дағдысын қалыптастыру процесі. Ол сөйлеу мәдениетімен, ойды жүйелі жеткізу қабілетімен және тыңдаушыға ықпал ету шеберлігімен тығыз байланысты. Әсерлі сөйлей білу – тіл мәдениетінің көрсеткіші. Бұл дағдыны қалыптастыру үшін жүйелі жаттығулар, шығармашылық тапсырмалар және көркем әдебиетке сүйенген жұмыстар қажет.

Мәнерлі сөйлеуді дамытудың негізгі бағыттары:

- **Дыбыстық мәдениет**

- Дұрыс тыныс алу, дауыс ырғағын реттеу.
- Артикуляция жаттығулары (тіл, ерін, жақ бұлшықеттерін дамыту).
- Дикцияны жақсартатын жаттығулар.
- **Интонация мен дауыс ырғағы**
- Сөзді сезіммен, мағыналы жеткізу.
- Логикалық екпін қоюды үйрену.
- Өртүрлі эмоциямен (қуаныш, қайғы, таңдану) мәтін оқу.
- **Сөздік қорды байыту**
- Мақал-мәтелдер, тұрақты тіркестерді қолдану.
- Синонимдер, антонимдер арқылы ойды түрлендіру.
- Көркем әдебиет оқу.
- **Көркем мәтіндермен жұмыс**
- Өлең, әңгіме, ертегіні мәнерлеп оқу.
- Кейіпкер рөлінде сөйлеу (диалог, драматизация).
- Әңгіме құрастыру және сахналық қойылымдар.
- **Шығармашылық тапсырмалар**
- Жаңа оқиғаларды әңгімелеу.
- Сурет бойынша мазмұндама.
- Өз ойынан қысқа сахналық көрініс жасау.

Мәнерлі сөйлеудің дамуы аталған барлық компоненттердің жетілдірілуімен тікелей байланысты. Интонация, қарқын, кідірту, тілдің лексикалық байлығы мен бейнелі құралдарын қолдану қарым-қатынасты тиімдірек етуге көмектеседі.

Мәнерлі сөйлеу арқылы коммуникативті құзыреттілікті сәтті дамытудың шарттары: *сөйлеу ортасын құру* (оқу процесін оқушылардың белсенді сөйлеу қатысуын талап ететін қарым-қатынас жағдайларымен қанықтыру), *оқытудың интерактивті әдістері* (диалогтар, пікірталастар, рөлдік және іскерлік ойындар, жобалық тапсырмалар), *сөйлеудің мәнерлі құралдарымен жұмыс* (дикцияны, интонациялық экспрессивтілікті дамытуға арналған жаттығулар, көркем мәтіндерді қолдану), *рефлексия және өзін-өзі бағалау* (күшті және әлсіз жақтарын анықтау үшін өз сөзі мен басқалардың сөйлеуін талдауды ұйымдастыру), *пәнаралық интеграция* (сөйлеуді кешенді дамыту үшін тіл, әдебиет, тарих, өнер сабақтарын біріктіру).

Мәнерлі сөйлеуді дамыту әдістері

- **Фонетикалық жаттығулар:** *жаңылтпаиш, дауыс қою жаттығулары* (
- **Интонациялық жаттығулар:** *бір сөйлемді қуаныш, таңдану, мұң сияқты түрлі көңіл-күймен айту.*
- **Сөздік қорды дамыту:** *синонимдік қатарлар құрастыру, мақал-мәтелдерді мәнерлеп айту* (сөздік қорын кеңейту және сөйлеу дағдыларын байытады).
- **Көркем шығармалармен жұмыс:** *өлең, ертегі, поэтикалық мәтіндерді дауыстап оқу* (дауыстап оқу және көркем оқу ырғақ пен интонация сезімін қалыптастырады, логикалық екпіндерді дұрыс қоюға үйретеді).
- **Рөлдік ойындар:** *сахналық қойылымдар, драматизация* (театрландырылған элементтер эмоционалды экспрессивтілікті дамытады, эмоционалды интеллект пен эмпатия қабілетін дамытады).
- *Пікірталас клубтары:* диалог мәдениетін қалыптастыра отырып, дәлелдеуге және сыни тұрғыдан ойлауға үйретеді (көпшілік алдында сөйлеу және пікірталас жүргізу дағдыларын қалыптастырады).
- *Сандық технологияларды қолдану:* өз сөздерінің аудио және бейне жазбалары оқушыға интроспекция жасауға және коммуникативті мінез - құлықты реттеуге мүмкіндік береді.

4. Өңгімелеу әдісі. Өңгімелерді құру және қайталау сөйлеудің үйлесімділігін, бейнесі мен мәнерлілігін дамытуға ықпал етеді (жалпы коммуникативтік мәдениет деңгейін арттырады).

Мәнерлі сөйлеуді дамыту – оқушының тілдік, коммуникативтік және шығармашылық қабілеттерін жетілдіретін маңызды процесс. Бұл бағыттағы жүйелі жұмыстар болашақ тұлғаның өзіндік ойлау, шешен сөйлеу және көпшілік алдында еркін сөйлеу дағдыларын қалыптастырады. **Мәнерлі сөйлеуді дамытуға арналған жаттығулар:**

– **Тіл ұшына арналған жаттығулар:** «шашушы», «сағат тілі».

– **Дауысқа арналған:** бір дыбысты әртүрлі интонациямен айту («а-а-а» – таңдану, қорқу, қуану).

– **Мәтінмен жұмыс:** бір өлеңді алдымен баяу, кейін жылдам, содан соң көңілді немесе мұңды түрде оқу.

– **Рөлдік ойындар:** «Журналист пен кейіпкер», «Тележүргізуші», «Актер».

Қорытынды. Сонымен, мәнерлі сөйлеуді дамыту бойынша жұмыс жүйелі болмаса коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру мүмкін емес. Бұл мұғалімнен кешенді тәсілді, интерактивті әдістерді қолдануды, оқу пәндері мен цифрлық технологияларды біріктіруді талап етеді. Мектептің қазіргі түлегі тек білімге ғана емес, сонымен бірге оларды тиімді ұсына білуі, өз ойларын анық және сенімді жеткізе білуі керек. Дәл осы қасиет жаһандық ақпараттық қоғам жағдайында табысты тұлғаның іргетасына айналады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жұбанов Қ. Қазақ тілі жөніндегі зерттеулер. – Алматы: 2010.
2. Жарықбаев Қ. Психология. – Алматы: 2015.
3. Ахметов Ш. Мәнерлеп оқу. – Алматы: 2002.
4. Мұқанов М. Жас және педагогикалық психология. – Алматы: 2016.
5. Ыбырайымжанов Қ. Тіл мәдениеті. – Астана: 2021.

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ЧЕРЕЗ РАЗВИТИЕ ВЫРАЗИТЕЛЬНОЙ РЕЧИ

Аннотация. В статье рассматривается значение развития выразительной речи в формировании коммуникативной компетентности учащихся. Автор описывает основные компоненты выразительной речи (интонация, логическое ударение, темп и пауза, дикция, словарный запас) и раскрывает их роль в повышении языковой культуры, мыслительных способностей и творческого потенциала школьников.

Ключевые слова: выразительная речь, коммуникативная компетентность, культура речи, интонация, дикция, словарный запас, творческие способности, ролевые игры, интерактивные методы, цифровые технологии

DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE THROUGH EXPRESSIVE SPEECH

Abstract. The article discusses the importance of developing expressive speech as a means of forming students' communicative competence. The author describes the main components of expressive speech (intonation, logical stress, tempo and pause, diction, vocabulary) and highlights their role in enhancing students' language culture, thinking skills, and creative potential.

Keywords: expressive speech, communicative competence, language culture, intonation, diction, vocabulary, creative ability, role-playing games, interactive methods, digital technologies

Каражанова Халида Унгарбаевна

Биология пәні мұғалімі

Түркістан облысының білім басқармасының Мақтаарал ауданының білім бөлімінің
«№10 Асыл мұра жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

БИОЛОГИЯ САБАҒЫН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Заманауи білім беру инновациялық технологияларын қолдану қазіргі заманғы оқушыны оқытудың, оның интеллектуалды, шығармашылық, адамгершілік дамуының міндетті шарты болып табылады. Колледждегі білім беру жүйесінде білім беру бағдарламасын іске асыру кезінде әртүрлі тұлғалық-белсенділік, тұлғаға бағытталған педагогикалық технологиялар кеңінен ұсынылған: ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (мультимедиа, виртуалды зертханалық жұмыстар, интерактивті курстар), белсенді, эвристикалық, проблемалық, озық оқыту, ынтымақтастық педагогикасы және т. б. Бұл технологиялар дәстүрлі және инновациялық болып табылады.

Инновация (ағылш. Innovation-инновация) - оқыту, білім беру және ғылым саласында жаңа нысандарды, тәсілдер мен дағдыларды енгізу. Инновациялық қызметтің мақсаты-дәстүрлі жүйемен салыстырғанда оқушының жеке басын сапалы өзгерту. Интерактивті технологиялар бүгінде кеңінен танылуда және әртүрлі оқу пәндерін оқытуда қолданылады. АКТ-ны қолданатын сабақ - бұл сабақтың сапалы жаңа түрі. Биология пәнін оқытуда ерекшеліктерін, студенттердің жас және психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, сабақта көптеген көрнекіліктер болуы керек.

Қазіргі уақытта педагогтар мен білім алушылар үшін заманауи білім беру процесінің барлық талаптарына жауап беретін электрондық білім беру ресурстары бар порталдар әзірленді. Оның артықшылықтары:

- сабақтың сапалы жаңа түрі (динамика, ақпараттылық);
- қажетті ақпаратты алу жылдамдығы;
- көрнекі құралдардың үлкен спектрі;
- пәнге қызығушылық, тренажерлердің көмегімен оқушылардың білімін сапалы тексеру;
- мұғалім мен оқушылар арасындағы тығыз қарым-қатынас арқылы оқу процесін жеделдету, оқушылардың жауап беруге деген ұмтылысы.

Осындай жағдайлардың бірі-биология бойынша зертханалық жұмыстарды жанды әрі қызықты етуге мүмкіндік беретін динамикалық анимациялық компьютерлік эксперименттерді (виртуалды зертханалық семинарлар) жаратылыстану практикумында қолдану. Ақпараттық технологияларды қолданудың тиімділігі үшін мұғалім виртуалды оқыту ортасының құралдарын еркін меңгеруі керек. Зертханалық практикум биологияны оқытудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Зертханалық практикумның мақсаты-теориялық материалды тереңдету, әртүрлі шамаларды өлшеу әдістерімен таныстыру, әртүрлі құрылғылардың жұмысын зерттеу, эксперименттік деректерді жинау және өңдеу технологияларын үйрету, зертханалық жұмыстың нақты дағдыларын дамыту.

Қазіргі заманғы студенттер, әдетте, компьютерлік модельдермен жұмыс істеуге дайын, жұмыс дағдылары мен заманауи есептеу техникасы мен мектеп кабинеттерінің аудио-бейне жабдықтары ұсынатын мүмкіндіктер арсеналына ие. Биологиялық жүйелерді модельдеу-оларға тән қасиеттері бар биологиялық жүйелердің модельдерін құру процесі. Модельдеу объектісі биологиялық жүйелердің кез келгені болуы мүмкін. Биологияда тірі организмдерді ұйымдастырудың молекулалық, субклеткалық, жасушалық, органо-жүйелік, организмдік және популяциялық-биоценодикалық деңгейлеріндегі биологиялық құрылымдарды, функциялар мен процестерді модельдеу қолданылады. Модельдеу сонымен қатар әртүрлі биологиялық құбылыстарға, жеке адамдардың, популяциялардың, экожүйелердің өмірлік жағдайларына қолданылады.

Компьютерлік зертханалық практикумның тәжірибесі көрсеткендей, оқушылар компьютерлік модельдермен қызығушылықпен тәжірибе жасайды. Мұндай модельге мысал ретінде "көрнекі биология" ақпараттық ресурсын келтіруге болады. Көрнекі биология табиғи зерттеу объектісін ауыстырады (толығымен немесе белгілі бір кезеңдерде), бұл тәжірибелердің нәтижелеріне кепілдік беруге, тірі организмдерге зиян келтірмеуге, зерттелетін құбылыстың негізгі аспектілеріне назар аударуға және эксперимент уақытын қысқартуға мүмкіндік береді.

Биология бойынша интерактивті жұмыстарды пайдалану практикалық дағдыларды қалыптастыруды, зертханалық жабдықты пайдалану дағдыларын игеруді және зертханалық жұмыстарды орындау және эксперименттік міндеттерді шешу процесінде дербес бақылаулар жүргізуді, сондай-ақ жаратылыстану білімін қалыптастыруды білдіреді.

Мультимедиялық сабақтар студенттердің оқу материалын қабылдауын қамтамасыз етеді, жалпылау, талдау, салыстыру қабілетін дамытады, шығармашылық белсенділікті белсендіреді, өзіндік және топтық жұмысты нақты ұйымдастыра білуге тәрбиелейді. Мәселен, қандағы глюкозаны гормоналды реттеу процесін зерттеуде презентацияны қолдану студенттерге осы процесс туралы толық, сенімді ақпарат береді, көрнекіліктің рөлін арттырады және күрделі таныс емес материалды жинақтаудан гөрі оқу уақытын едәуір үнемдейді. "Биохимия" пәнін оқытуда интерактивті әдіс қолданылады - бейне-презентация (мультимедиялық презентация). Бұл әдістемені қолдану "білім алушылардың" зерттелетін пәнге деген қызығушылығын және оқу процесінің тиімділігін арттыруға, сондай-ақ қажетті материалды түсіну тереңдігіне қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл пәнді оқытудың екінші танымал интерактивті әдісі-бұл ақпаратты жай көбейтуді емес, қиялды қажет ететін шығармашылық тапсырмалар. Бұл тапсырмаларда белгісіздіктің, жаңалықтың белгілі бір элементі бар. Мұндай тапсырмаларды орындау үшін студенттің көзқарасы бойынша өзінің "дұрыс" шешімін табу керек, ол өз тәжірибесіне, әріптесінің тәжірибесіне негізделген. Жоғары жүйке қызметінің физиологиясы сабақтарында жүйке және эндокриндік жүйелер арасындағы байланысқа қатысты мәселені қарастыра отырып, студенттер тобы бірнеше шағын топтарға бөлінеді, әр топ белгілі бір уақыт берілген тапсырманы алады. Негізгі кезең -шығармашылық тапсырманы талқылау, бұл ретте білімді шағын топтар осы мәселе бойынша ұсынған пайымдаулар, "жақтау" және "қарсы" дәлелдер тыңдалады. Әр шешімнен кейін мұғалім сұрақтар қояды, ұсынылған позицияларға жауаптарды мұқият тыңдайды және сайып келгенде, барлық студенттер осы тапсырма бойынша ең қолайлы болады деп санайтын жалпы шешім бүкіл топпен тұжырымдалады. Мұғалім шығармашылық тапсырмаларды шешу бойынша шағын топтардың жұмысына және ұсынылған шешімдердің тиімділігіне баға береді.

Мұндай жұмыстардың артықшылығы айқын: біріншіден, студенттер біздің зертханалық жағдайда мүмкін емес процестерді модельдеуге мүмкіндік алады; екіншіден, қазіргі заманғы компьютерлік технологиялар қымбат техниканы қолданбай нақты жағдайда ажырату қиын болатын процестерді байқауға мүмкіндік береді, өйткені бұл жағдайда бақыланатын бөлшектердің мөлшері аз. Жалпы биология, эволюция теориясы сабақтарында "ашық биология", "эволюциялық зертхана" интерактивті оқыту курсы қолданылады. Компьютерлік технологиялар эволюциялық процестерді нақты уақытта модельдеуге және көрсетуге мүмкіндік береді.

Осылайша, биологияны оқыту процесінде инновациялық тәсілді қолдану оның тиімділігін арттырады, іргелі білім алуға, студенттердің шығармашылығын, командада жұмыс істеу қабілетін, жобалық ойлау мен аналитикалық қабілеттерін, коммуникативтік құзыреттіліктерін, толеранттылығын және өзін-өзі оқыту қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік береді, бұл жалпы оқушылардың жеке дамуының сәттілігін қамтамасыз етеді.

Қорыта айтқанда, биология сабағында инновациялық білім беру технологияларын қолдану білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруда, танымдық белсенділігін көтеруде, шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқарады. Интерактивті сабақтар, виртуалды зертханалар, мультимедиялық ресурстар, компьютерлік

модельдеу арқылы оқушылар күрделі тақырыптарды оңай меңгеріп, нақты тәжірибелік дағдыларды қалыптастырады. Инновациялық әдістер — тек қана пәнді оқытудың құралы емес, сонымен бірге жеке тұлғаны дамыту, оның коммуникативтік, аналитикалық, жобалық ойлау және топта жұмыс істеу қабілеттерін жетілдіру жолындағы тиімді тәсіл. Бұл әдістерді қолдану білім беру сапасын көтеріп, заманауи еңбек нарығына бейімделген, бәсекеге қабілетті маман даярлауға негіз қалайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбілқасымова, А. Е. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: оқу құралы / А. Е. Әбілқасымова. — Алматы: Білім, 2017. — 208 б.
2. Әбдіғапбарова, У. Б. Жаңа педагогикалық технологиялар / У. Б. Әбдіғапбарова. — Шымкент: Әлем, 2020. — 132 б.
3. Сейілова, Ж. Биологияны оқыту әдістемесі: оқу құралы / Ж. Сейілова. — Астана: Фолиант, 2019. — 256 б.
4. Мұстафин, Қ. М. Жалпы биология: оқу құралы / Қ. М. Мұстафин. — Алматы: Мектеп, 2015. — 280 б.
5. Тәжімбетова, Ж. О. Ақпараттық технологияларды қолдану тиімділігі / Ж. О. Тәжімбетова // Білім берудегі инновациялар. — 2021. — №2. — Б. 43–47.
6. Нұрғалиева, Г. И. Интерактивті әдістер арқылы биология пәнін оқыту / Г. И. Нұрғалиева // Педагогика және психология. — 2022. — №3. — Б. 58–63.

Анарбек Үміт Бердибекқызы

Математика пәні мұғалімі, педагог-модератор

“Алматы облысы білім басқармасының Талғар ауданы бойынша білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «№13 жалпы білім беретін орта мектебі» КММ
Алматы облысы, Талғар ауданы, Тұздыбастау ауылы

ГЕОМЕТРИЯНЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚИТУ 7-9 СЫНЫП

Мектептің 7-9 сынып геометрия курсына мұғалім мен оқушылардың әдемі материалдармен жұмыс істеуді асыға күтетін ерекше тақырыптар бар. Мұндай тақырыптарға «Кеңістіктегі фигуралардың орналасуы», «Пифагор теоремасы», «Үшбұрыш», «Төртбұрыш» және т.б. жатады. Мұнда бірегей қасиеттері бар геометриялық денелердің таңғажайып әлемі ғана емес, сонымен қатар қызықты ғылыми гипотезалар да ашылады. Содан кейін геометрия сабағы әдеттегі мектеп пәнінің күтпеген жақтарын зерттеудің бір түріне айналады.

Қазіргі заман талабына сай білім беру жүйесінде оқытудың сапасы мен тиімділігін арттыру басты міндеттердің бірі болып отыр. Әсіресе, нақты және абстрактілі ойлауды қажет

ететін геометрия пәнін меңгертуде инновациялық технологиялардың алатын орны ерекше. Геометриялық білім – оқушылардың кеңістіктік елестету, логикалық ойлау, талдау және синтездеу қабілеттерін дамытудың негізгі құралы. Дегенмен, дәстүрлі оқыту әдістері оқушылардың барлығына бірдей қолжетімді және түсінікті бола бермейді. Осы орайда инновациялық технологиялар оқыту процесін жаңғыртуға, көрнекілік пен интерактивтілік арқылы оқу материалын меңгеруге мүмкіндік береді.

«Геометрияны инновациялық технологияларды қолдану арқылы оқыту» авторлық бағдарламасы 7-9 сынып оқушыларының геометриялық түсініктерін тереңдетуге және заманауи технологияларды пайдалану арқылы білім сапасын арттыруға бағытталған. Оның негізгі аспектілері:

Ойын технологиялары – оқушылардың зейінін арттырып, мотивациясын жоғарылатуға ықпал етеді. Абстрактілі және теориялық тұстары басым **геометрия** пәнінде оқушылардың материалды жеңіл қабылдауына, кеңістіктік ойлауын дамытуға ойын элементтері арқылы қол жеткізуге болады. Психологиялық-педагогикалық зерттеулер оқыту процесінде ойынның эмоционалды жағынан әсер ететінін, оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытатынын, білімді меңгеру процесін жеңілдететінін көрсетіп отыр.

Геометриялық модельдеу – түрлі бағдарламалар арқылы фигуралар мен кеңістіктік объектілерді зерттеуге мүмкіндік береді. Модельдеуді геометрия сабағында жаңа материалды түсіндіруде, есеп шығару барысында және жобалық және зертханалық жұмыстарда қолданады.

Интерактивті тапсырмалар – оқушылардың жеке және топтық жұмыстарда белсенділігін арттырады.

Интерактивті оқыту оқушылардың белсенді қатысуын талап етеді. Геометрияны оқытуда келесі әдістер тиімді:

Геометриялық конструкциялау бағдарламалары (GeoGebra, Cabri 3D) – оқушыларға кеңістіктегі фигураларды өзгерту, жылжыту, айналдыру арқылы теорияны тәжірибемен ұштастыруға мүмкіндік береді.

Электронды оқулықтар мен бейнесабақтар – күрделі геометриялық теоремалар мен есептердің түсіндірілуін жеңілдетеді.

Виртуалды зертханалар – оқушыларға эксперименттер жүргізіп, геометриялық заңдылықтарды тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

STEM-білім беру және геометрия STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) әдістемесі геометрияны нақты өмірмен байланыстыруға көмектеседі. Мысалы:

3D-принтинг – оқушылар өздері құрастырған геометриялық модельдерді басып шығарып, олардың практикалық маңызын зерттей алады.

Робототехника – геометриялық фигуралар мен қозғалыс траекторияларын есептеу арқылы математикалық білімдерін жетілдіреді.

Геймификация және мобильді қосымшалар Геометрияны қызықты әрі түсінікті ету үшін ойын элементтерін қолдану маңызды:

Mathematical games және Quizizz платформалары – оқушыларды жарыс түрінде білім алуға ынталандырады.

Kahoot! және Google Forms негізіндегі тесттер – оқушылардың білімін тез әрі тиімді тексеруге көмектеседі.

VR (виртуалды шындық) технологиялары – үш өлшемді кеңістікті елестетуге көмектеседі, әсіресе күрделі денелер мен жазықтықтардың өзара орналасуын түсіндіруде тиімді.

Авторлық бағдарлама инновациялық технологияларды қолдану арқылы геометрияны оқытудың тиімділігін арттырып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын күшейтеді. Бұл әдістер оқушылардың шығармашылық және сыни ойлау дағдыларын дамытып, заманауи білім берудің жаңа мүмкіндіктерін ашады. Мұғалімдер осы технологияларды тиімді пайдалана отырып, оқу процесін заманауи талаптарға сай ұйымдастыруға мүмкіндік алады.

Жакыпбекова Мархабат Токтарбековна

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, педагог-шебер
Абай облысы білім басқармасының Аягөз ауданы білім бөлімінің
"№4 жалпы орта білім беретін аралас мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

**МЕДИА МӘТІНДЕР АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ
САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУ**

Қазіргі заманда білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Функционалдық сауаттылық – бұл тек оқу мен жазу дағдысы ғана емес, күнделікті өмірде алған білімін тиімді қолдана білу, ақпаратты талдап, сараптап, шешім қабылдау қабілеті. Осы тұрғыдан алғанда медиа мәтіндер оқу үдерісінде ерекше маңызға ие.

Бүгінгі күні ақпараттық кеңістіктің қарқынды дамуы жас ұрпақтың білім алуы мен ойлау жүйесіне айтарлықтай ықпал етіп отыр. Әлеуметтік желілер, интернет-платформалар мен түрлі медиа арналары арқылы тарайтын ақпараттың сапасы әрқилы болғандықтан, оқушыға оны дұрыс қабылдап, талдап, сыни тұрғыда бағалауды үйрету – мектептің басты міндеттерінің бірі. Осы тұрғыдан алғанда қазақ тілі мен әдебиеті пәндері медиа сауаттылықты дамытуға зор мүмкіндік береді.

Медиа сауаттылық – ақпаратты табу, саралау, оның шынайылығына көз жеткізу және өз ойын сауатты түрде жеткізе білу қабілеті. Бұл дағды жас ұрпақтың заман талабына сай білімді, саналы, мәдениетті тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді.

Медиа мәтіндер – теледидар, радио, баспасөз, интернет, әлеуметтік желілер арқылы таралатын ақпараттық материалдар. Олар оқушыға заманауи тақырыптарды түсіндіріп қана қоймай, мәтінді қабылдау мен талдаудың жаңа қырларын ашады. Медиа мәтіндердің ықшамды әрі бейнелі тілі, визуалды элементтері оқушының қызығушылығын арттырады. Медиа мәтіндер оқушының:

- ақпаратты іздеу және сұрыптау қабілетін;
- мәтінді түсіну, мәнін ажырату дағдысын;
- ақпаратты түрлі форматта қайта құрастыру (реферат, постер, презентация) білігін;
- өз көзқарасын дәлелді жеткізу қабілетін дамытады.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында мәтінді талдау, салыстырмалы жұмыс, шығармашылық тапсырмалар, сыни ойлау жаттықтыруларын қолдануға болады Мысалы: мәтінді талдау: жаңалық мақалаларын оқып, негізгі ойды табу, факті мен пікірді ажырату. Салыстырмалы жұмыс: «Медиа мәтін мен әдеби мәтіннің байланысы» тақырыбында әдеби шығармадағы мәселені қазіргі медиа мәтіндермен әдеби және бейәдеби мәтіндерді салыстыру. Шығармашылық тапсырмалар: медиа мәтін негізінде эссе, пікір жазу немесе бейнеролик дайындайды. Сыни ойлау жаттығулары: жарнама мәтіндерін талдау, олардың ықпал ету тәсілдерін анықтау.

Медиа мәтіндерді жүйелі пайдалану арқылы оқушының функционалдық сауаттылығы артып, ол ақпаратты сын тұрғысынан қабылдайтын, тілдік және коммуникативтік қабілеті дамыған тұлға болып қалыптасады.

Қорыта келе, медиа мәтіндерді оқу-тәрбие процесінде тиімді қолдану – функционалдық сауаттылықты дамытудың маңызды тетігі. Бұл тәсіл оқушыларды ақпараттық қоғамға бейімдеп қана қоймай, олардың танымдық белсенділігін арттырады, өмірлік дағдыларын қалыптастырады. Ұстаздар сабақ барысында медиа мәтіндерді шығармашылықпен қолдана отырып, білім беру сапасын жаңа деңгейге көтере алады.

Баймолдаева Назира Каирбековна

Мектепалды даярлық сыныбының мұғалімі
«Е.Сиқымов атындағы орта мектебі, мектеп жанындағы интернатымен»
коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Жетісу облысы, Ақсу ауданы, Жансүгіров ауылы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ

***Аннотация:** мақалада мектепке дейінгі жастағы балаларды ұлттық құндылықтар арқылы рухани-адамгершілікке тәрбиелеудің маңыздылығы мен тиімді жолдары қарастырылады. Зерттеу барысында қазақ халқының салт-дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын, ауыз әдебиеті үлгілерін (мақал-мәтелдер, ертегілер, жаңылтпаштар), ұлттық ойындарды және музыкалық мұраны қолданудың тәрбиелік әсері талданды. Балабақшада ұлттық тәрбие берудің психологиялық, педагогикалық негіздері сипатталып, заманауи әдіс-тәсілдер (ойын технологиясы, жобалық жұмыс, цифрлық мультимедиа) ұсынылады. Сонымен қатар, ата-ана мен тәрбиеші арасындағы серіктестік байланысының рөлі ашылып, ұлттық тәрбиенің балалардың тұлғалық дамуына ықпалы көрсетілді.*

***Кілт сөздер:** ұлттық құндылықтар, рухани-адамгершілік тәрбие, мектепке дейінгі балалар, этнопедагогика, ұлттық ойындар, халық ауыз әдебиеті, салт-дәстүр, ата-ана қатысуы, тәрбиеші құзыреттілігі, тұлғалық даму.*

Қазіргі заманауи білім беру жүйесінде мектепке дейінгі кезең – тұлғаның моральдық, эстетикалық және рухани негіздері қаланатын ең маңызды кезең болып табылады. Бұл жас аралығында баланың сезімдік әлемі, танымдық қызығушылығы, мінез-құлық дағдылары қалыптасады. Сондықтан ұлттық құндылықтарға негізделген рухани-адамгершілік тәрбие мектепке дейінгі ұйымдардың педагогикалық қызметінің өзегіне айналуы тиіс. Ұлттық құндылықтар – халықтың тарихи тәжірибесінен өткен, оның мәдениетінде, тұрмысында, тілінде, фольклорында сақталған, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан рухани және материалдық мұралар. Бұл құндылықтар баланың бойында туған жерге, отбасына, Отанға сүйіспеншілікті қалыптастыруға, адалдық, мейірімділік, ізгілік сияқты қасиеттерді дарытуға ықпал етеді.

Рухани-адамгершілік тәрбие беруде фольклорлық мұралар – мақал-мәтелдер, ертегілер, жұмбақтар, жаңылтпаштар, батырлар жыры маңызды рөл атқарады. Мақал-мәтелдер арқылы балаға өмірдің қарапайым заңдылықтары түсіндіріледі, еңбекқорлық пен сабырлықтың маңызы ашылады. Ертегілер әлемі арқылы бала жақсылық пен жамандықты ажыратуды үйреніп, әділдік пен батылдықтың мәнін сезінеді. Батырлар жыры жас ұрпаққа Отанды қорғау, намысты биік ұстау секілді қағидаларды сіңіреді. Бұл – тұлғаның ұлттық сана-сезімінің оянуына әкелетін маңызды құрал.

Ұлттық ойындар да мектепке дейінгі балалардың рухани-адамгершілік дамуына әсер етеді. «Ақ серек – көк серек», «Алтын сақа», «Тоғызқұмалақ» сияқты ойындар балалардың ұжымдасып әрекет ету дағдыларын қалыптастырады, ережені сақтауға, бір-біріне құрметпен қарауға үйретеді. Ойын барысында баланың мінез-құлқы, шешім қабылдау жылдамдығы, төзімділігі мен шыдамдылығы дамиды.

Сонымен қатар, мектепке дейінгі ұйымдарда ұлттық мерекелер мен дәстүрлерді жүйелі түрде атап өту – рухани-адамгершілік тәрбиенің пәрменді тәсілі. «Наурыз мейрамы», «Тұсау кесу», «Бесікке салу», «Атқа мінгізу» сияқты салт-дәстүрлерді балалардың жас ерекшеліктеріне сай сахналық қойылымдар, көріністер арқылы көрсету олардың ойында ұлттық болмыстың бейнесін қалыптастырады. Бұл балалардың ата-баба мұрасына құрметпен қарауын арттырады.

Ұлттық құндылықтар арқылы тәрбиелеу тек мәдени аспектілермен шектелмейді, ол баланың ішкі жан дүниесін байытады. Мысалы, табиғатты қорғау, жан-жануарларға қамқорлық жасау секілді әрекеттер экологиялық сана қалыптастырады. Қонақжайлық дәстүрін таныстыру арқылы мейірімділік, жомарттық қасиеттері дамиды. Қазақтың «үлкенге – құрмет, кішіге – ізет» қағидасы балаларды сыйластыққа, әдептілікке тәрбиелейді.

Мектепке дейінгі балаларды ұлттық құндылықтар арқылы рухани-адамгершілікке тәрбиелеудің тиімді жолдарының бірі – этнопедагогикалық элементтерді жүйелі қолдану. Баланың танымдық қызығушылығын арттыру үшін ұлттық ертегілерді сахналау, ұлттық киім үлгілерін таныстыру, тұрмыстық заттарды қолмен ұстап көру сияқты интерактивті тәсілдер қолданылады. Бұл әдістер баланың көру, есту, сезу арқылы қабылдауын күшейтіп, эмоциялық әсер қалдырады. Сонымен қатар, мектепке дейінгі ұйымдарда «Ұлттық құндылық апталығы» сияқты жобалар ұйымдастырылуы мүмкін. Бұл аптада ата-аналар да тартылып, балалармен бірге ұлттық тағамдар дайындау, ата-бабалар тарихын әңгімелеу, ұлттық ойындар ойнау дәстүрге айналады. Мұндай әрекеттер баланың әлеуметтік бейімделуін, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсетуін, тілдік қорын дамытады.

Психологтар бұл үдерісте арт-терапия мен музыкатерапия элементтерін қолдануды ұсынады. Мысалы, домбыра үніне сәйкес ырғақты қимылдар жасау немесе ұлттық суреттерді бояу баланың ішкі эмоциясын реттеп, рухани тепе-теңдігін қалыптастырады.

Мектепке дейінгі жастағы балаларға ұлттық құндылықтарды сіңіруде тілдік орта мен мәдени кеңістікті жасанды емес, табиғи түрде құру маңызды. Балабақшада күнделікті амандасу рәсімін қазақы салтпен бастау, мысалы, «Ассалаумағалейкум» деп сәлем беру, үлкендерді «Ата», «Әже», «Аға», «Әпке» деп атауға дағдыландыру – рухани-адамгершілік тәрбиенің алғашқы баспалдағы болып саналады.

Тәрбиешілер балалардың ойлау қабілетін дамыту үшін ұлттық мақал-мәтелдерді, жұмбақтарды, жаңылтпаштарды жиі қолдана алады. Бұл тәсіл тек сөздік қорды байытып қана қоймай, логикалық ойлауды, есте сақтауды, шешім қабылдау жылдамдығын дамытады. Сонымен қатар, ұлттық мерекелерді (Наурыз, Құрбан айт) тәрбиелік мағынада атап өту барысында балаларға қайырымдылық, бірлік, татулық, табиғатты аялау идеяларын жеткізуге болады. Мысалы, Наурыз мерекесі кезінде ағаш отырғызу акциясын ұйымдастыру – балаға табиғатқа қамқор болуды үйретеді.

Бүгінгі таңда цифрлық құралдарды да тиімді пайдалану қажет. Ұлттық ертегілердің мультимедиялық нұсқаларын, қазақтың батырлар жыры туралы анимациялық бейнематериалдарды қолдану – заманауи баланың қызығушылығын арттырады.

Педагог-психологтар ұлттық құндылықтарды бала психикасына шамадан тыс жүктемей, жас ерекшелігіне сәйкес ойын, драма, шығармашылық жұмыс арқылы беруді ұсынады. Бұл тәсіл баланың тұлғалық дамуына оң әсер етіп, өзіндік «Менін» қалыптастыруға көмектеседі.

Мектепке дейінгі ұйым педагогы рухани-адамгершілік тәрбиені жоспарлы жүргізу үшін тәрбие жұмысын интеграцияланған форматта құруы қажет. Мысалы, сурет салу, ән айту, би, театрландырылған ойындарды ұлттық тақырыпта өткізу, балаларға атақты ақын-жазушылардың шығармаларынан қысқаша үзінділер оқу – баланың эстетикалық сезімін дамытып, рухани дүниесін байытады. Сонымен бірге ата-аналармен тығыз байланыс орнату – бұл процестің ажырамас бөлігі. Үйде де балаға ұлттық ертегілер оқу, ұлттық тағамдарды бірге әзірлеу, салт-дәстүрлерді көрсету – отбасы мен балабақша тәрбиесінің сабақтастығын қамтамасыз етеді. Педагогтар ата-аналарға арналған семинарлар өткізіп, бала бойына рухани құндылықтарды дарытудың маңызын түсіндіруі қажет.

Мектепке дейінгі балаларды ұлттық құндылықтар арқылы рухани-адамгершілікке тәрбиелеуде табиғатпен үйлесімді байланыс жасау ерекше рөл атқарады. Мысалы, төрт түлікке қатысты халықтық ұғымдарды таныстыру – баланың экологиялық сана-сезімін оятады. Балаларға «жылқы – ер қанаты», «қой – береке символы» екенін үйретіп, әр жануардың қазақ тұрмысындағы орнын түсіндіру арқылы олардың жануарларға деген мейірімін оятауға болады.

Музыкалық тәрбие де маңызды: домбыра әуені, бесік жыры, халық әндері – баланың есту қабілетін дамытып, эмоциялық үйлесімін қалыптастырады. Балабақшада аптасына бір рет «Ұлттық әуен күні» ұйымдастырып, балаларды қарапайым ұлттық би қимылдарына, ырғаққа үйрету олардың эстетикалық талғамын дамытады.

Ұлттық ойындар – тәрбиенің тағы бір қуатты құралы. «Тоғызқұмалақ» арқылы логикалық ойлау қабілеті, «Асық ату» арқылы көз мөлшері мен дәлдік сезімі дамиды, ал «Арқан тарту», «Ақ серек, көк серек» сияқты ойындар балалардың топпен жұмыс жасау қабілетін, бір-біріне сенімін арттырады.

Ата-ана мен балабақша байланысын күшейту де аса қажет. Апта сайын «Отбасылық құндылықтар күні» өткізу арқылы ата-аналар балаларына өз әулетінің тарихы, шежіресі туралы әңгімелеп беруге мүмкіндік алады. Бұл баланың тамырына, шыққан тегіне құрмет сезімін күшейтеді.

Қорытындылай келе, мектепке дейінгі балаларды ұлттық құндылықтар арқылы рухани-адамгершілікке тәрбиелеу – болашақ азаматтың жан-жақты дамуына негіз қалайды. Ұлттық құндылықтар баланың мәдени тамырынан ажырамай өсуін қамтамасыз етіп қана қоймай, оның әлемге ашық, толерантты тұлға болып қалыптасуына септігін тигізеді.

Әдебиеттер:

1. Қалиев С. *Қазақ этнопедагогикасы*. – Алматы: Рауан, 2014.
2. Наурызбаева Ж. *Мектепке дейінгі тәрбие және оқытуда ұлттық құндылықтарды қолдану*. – Астана: Фолиант, 2020.
3. Әбдіғашпарова С., Сатыбалдиева А. *Балабақшада ұлттық тәрбиенің ғылыми-әдістемелік негіздері*. – Алматы: Білім, 2019.

Бейсембаева Шугыла Нуркасымовна

Физика пәнінің мұғалімі

«Е.Сықымов атындағы орта мектебі, мектеп жанындағы интернатымен»

коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Жетісу облысы, Ақсу ауданы, Жансүгіров ауылы

“ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ-КЕЙС ӘДІСІМЕН”

Бүгінгі күннің инсайты:

“Егер өзіңе сенсең-өзгелер де саған сенеді”

Психологиялық ахуал

“Менің өмірлік формулам” әрбір педагог қысқа формула жазады.

Білім + Еңбек = Жетістік

Физика пәнінде функционалдық сауаттылықты оқытуда кездесетін қиындықтар:

- берілген мәнмәтінді мұқият оқымауы
- мәнмәтінде ұсынылған мәліметтерді дұрыс пайдалана алмауы
- уақытты басқаруда кездесетін кедергілер
- білім алушылардың қабылдау деңгейі

Кездескен қиындықтарды шешу үшін алдыға қойылған міндеттер:

- бағалау критерийі мен дескрипторды әзірлеу
- топтық жұмысты жүйелі ұйымдастыру
- уақытты тиімді басқару
- білім алушыларды тапсырманы орындау деңгейін ескеру

Мәселені шешу жолдары:

Дифференциалдық оқыту (кейс-әдісімен)

Оқушылар алған білімдерін өмірмен байланыстырып, қолданады.

8.3.1.2-температураны әр түрлі шкала (Цельсий, Кельвин) бойынша өрнектеу)

Кейс атауы	Мәнмәтін
Туристің дене қызуы	Турист ыстық климатта демалыста жүр. Оның дене қызуы Фаренгейт шкаласы бойынша 101 ⁰ F. Туристің дене температурасын Цельсий шкаласына айналдырып, денсаулық жағдайын анықтаңыз. Туристке алғашқы көмек көрсету қажет пе? Температураның жоғарылауы қандай жағдайға алып келуі мүмкін? Туристке көмек көрсету үшін қандай іс-әрекеттерді қабылдау керек?

51

Дескриптор:

-101⁰F-ті Цельсий шкаласына айналдырады

-Дене қызуының қалыпты немесе көтеріліп тұрғанын анықтайды

-Қорытынды жасайды

Кейс атауы	Мәнмәтін
Ауа райын талдау	Әлемнің әр түрлі аймақтарындағы ауа райы: Қазақстан республикасы - 10 ⁰ C Америка құрама штаты 14 ⁰ F, Жапония 280 ⁰ K көрсетіп тұр. Ауа температурасын Цельсий шкаласы бойынша өрнектеңіз. Ауа температурасының әлемнің әр түрлі аймағында әр алуан болуынан нені байқауға болады?

Дескриптор:

-Ауа температураларын Цельсий шкаласы арқылы өрнектейді

-Әр аймақтың ауа райын салыстырады

-Қорытынды шығарады

Қорытынды

Температураны әр түрлі шкала (Цельсий, Кельвин) бойынша өрнектеуді – кейс әдісімен оқытудың маңыздылығы неде?

-Оқушылар алған білімдерін өмірмен байланыстырып, қолдана алды.

-Теорияны тәжірибемен байланыстыру арқылы күрделі ұғымдарды оңай түсінді.

-Зерттеу дағдыларын дамытуға және шығармашылық қабілеттерін арттыруға мүмкіндік берді.

Талқылау сұрақтары:

-Функционалдық тапсырмаларды кейс әдісімен орындау қаншалықты тиімді болды?

-Оқушылардың білім деңгейін дамытуда кейс әдісі қаншалықты пайдалы?

<https://padlet.com/sikimovmektebi/padlet-h55ovou680oa5eeu>

Рүстем Аққұндыз Батырханқызы
 Физика пәні мұғалімі
 №153 Ш.Есенов атындағы орта мектеп
 Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Тартоғай ауылы

ФИЗИКА САБАҒЫНДА ДЕҢГЕЙЛІК ТАПСЫРМАЛАРДЫ ОРЫНДАТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЕСЕП ШЫҒАРУ ДАҒДЫЛАРЫН АРТТЫРУ

Аңдатпа

Бұл мақалада білім берудің мазмұнын жаңарту аясында физика пәнін деңгейлеп оқыту технологиясын қолданудың тиімді жолдары қарастырылады. Деңгейлеп оқыту технологиясының мәні мен құрылымы талданып, әр деңгейге сай тапсырма түрлері мен бағалау өлшемдері нақты мысалдар арқылы көрсетіледі. Автор 9-сыныптың «Гармониялық тербелістердің негізгі сипаттамалары» тақырыбына арналған тапсырмаларды ұсынып, технологияның оқушылардың білімін тереңдетуге, пәнге қызығушылығын арттыруға, жеке қабілеттерін ашуға ықпалы зор екенін дәлелдейді. Сонымен қатар, бұл технологияның мұғалім еңбегінің тиімділігін арттырып, оқытудың сапасын арттыруға қосатын үлесі сипатталады.

Кілт сөздер: *деңгейлеп оқыту технологиясы, физика, гармониялық тербеліс, тапсырмалар деңгейі, оқыту сапасы, білім беру мазмұны, оқушы қабілеті, оқу мотивациясы, бағалау жүйесі, шығармашылық тапсырма.*

Қазіргі уақыт талабына сай білім беру мазмұнының жаңарту – бүгінгі күннің басты міндеті. Білім беру жүйелерінде сан алуан жұмыстар жүргізілуде. Оның ең басты, бірі де бірегейі – білім мазмұнын ұлттық негізде жетілдіре отырып, білім мен тәрбиені ұлттық рухта әлемдік жүйеге жақындастыру. Сондықтан оқу-ағарту саласына оқу үдерісіне жаңа технологияларды кең көлемде енгізілуде. Сондай педагогикалық оқыту технологиясының бірі, оқушының да, мұғалімнің де белсенді шығармашылық қызметін дамытатын «деңгейлеп оқыту технологиясы». Деңгейлеп оқыту технологиясы әр оқушыларға өз мүмкіндіктерін толығымен пайдалана отырып білім алуға жағдай жасайды және әртүрлі категориялардағы балаларға бірдей зейін аударып, олармен саралай жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Деңгейлеп оқыту технологиясының маңыздылығы – қиындықты жеңіп, қызығушылығының пайда болуы, жаппай жұмысқа кірісуі, бос отыратын оқушының болмауы, білімпаздығын дамытуы, ізденіс дағдысы, шығармашылық қабілетті дамыту. Орта мектепте деңгейлеп оқыту технологиясына деңгейлік тапсырмаларды орындау, соған сәйкес оқушы білімін бағалау төрт деңгейге бөлінеді. Бірінші деңгейдегі тапсырмалар жеңіл, қарапайым түрде ұйымдастырылып отырады. Деңгейден деңгейге көшкен сайын тапсырмаларға қойылатын талаптар да артып, күшейіп отырады, тапсырма мазмұны біртіндеп күрделене

түседі. Міндетті деңгейдегі тапсырмалар мұғалім түсіндерген білімді оқушының қайталап бере алатынындай болуы керек. Оқушыны жаңадан меңгерген білімін кез келген жағдайда тани алуға дағдыландыратын болуы қажет. Физика пәнінде мұндай талаптар жаңа тақырыпты игеру соңында шығарған есептерге ұқсас тапсырмалар құру арқылы орындалады және олар оқушының өзі шығарған ереже, анықтама, заңдарын бекітуге арналады. Бұл деңгейдегі тапсырмаларды орындаған оқушылар 4-5 балл алып, бағалау жүйесінің «қанағаттанарлық» деген бағасына сәйкес бағаланады.

Алгоритмдік деңгейдің тапсырмалары өткен материалмен өзара салыстыра отырып, жаңа материалдың ерекшеліктерін ажырата алуға негізделген болуы керек. Яғни, бұрынғы тапсырмаларға ұқсас, бірақ оларды орындау үшін алғашқы алған білімдерін түрлендіріп пайдалану қажет болады. Мұндай тапсырмаларды орындаған оқушылар 6-7 балл алып, бағалау жүйесінің «жақсы» деген бағасына сәйкес бағаланады. Эвристикалық деңгейдегі тапсырмаларды орындау барысында оқушылар жаңа тақырып бойынша меңгерген алғашқы қарапайым білімдерін (заңдылықтар шығару, анықтамалар, формулаларды жаттау, т.с. с.) жетілдіріп, тереңдетумен қатар, ол тағы да жаңа білімді меңгеріп, өзі үшін жаңалық ашуы тиіс. Мұндай жұмыс – анализ бен синтез және салыстыру арқылы негізгісін анықтау, қорытындылау сияқты ой жұмыстарын қажет етеді. Мұндай есептерді шешу барысын оқушылар жаңа есептерге тап болады да, проблемалық жағдай туындайды. Оны шешу үшін оқушы жаңа әдістер іздеуі керек. Бұл деңгейдегі тапсырмаларды орындаған оқушылар білімі 8-10 баллмен есептеліп, бағалау жүйесінің «өте жақсы» деген бағасына сай баға алады.

Шығармашылық деңгейде тапсырманың мақсаты тереңдетіліп, оқушылардың жинағын өмірлік тәжірибесі мен қалыптастырған ұғым түсініктерінің, қиялы мен белсенді ой еңбегінің нәтижесінде жүзеге асырылады. Бұл деңгейдің тапсырмалары ғылыми көзқарасын қалыптастыруға баулитын болуы қажет (реферат, баяндама, өз ойын, пікірін қосатын тапсырмалар, т.б.). Оқушының жеке ізденісі болғандықтан, бұл деңгейде оқушы білімі бағаланбайды, бірақ ынталандырудың басқа түрлері қарастырылады (баспасөз бетінде жариялау, мақтау қағазымен мадақтау, т.б.). Деңгейлік тапсырмалармен жұмыс жүргізу оқушының жеке қабілетін ашуға, өзіне деген сенімін арттыруға, пәнге деген қызығушылығын арттыруға жол ашады. Енді, мысалға 9-сынып физика пәнінен «Гармониялық тербелістердің негізгі сипаттамалары» тақырыбына деңгейлеп оқыту технологиясын қолдану әдістемесін қарастырайық.

Бастапқы деңгей

1. Төменде көрсетілген қозғалыстың қайсысы механикалық тербелістер деп аталады?

Барлық дұрыс жауаптарды көрсетіндер.

А) Өткеншектің қозғалысы

Б) Жерге түсіп бара жатқан доптың қозғалысы

В) Гитараны тартқан кездегі шегінің қозғалысы

2. Гармониялық тербелістің графигі 1-суретте көрсетілген. Барлық дұрыс жауаптарды көрсетіндер.

А) Тербеліс амплитудасы 10 см.

Б) Тербеліс периоды 2 с.

В) Тербеліс жиілігі 0,5 Гц.

Орташа деңгей

1. Дененің тербеліс жиілігі 2000 Гц. Тербеліс периоды неге тең?

2. Дененің тербеліс периоды 10-2 с. Тербеліс жиілігі неге тең?

Жеткілікті деңгей

1. Егер жиілігі 0,5 Гц, ал амплитудасы 80 см-ге тең болғандағы гармониялық тербелістің теңдеуін жазыңдар.

2. Минутына 60 тербеліс жасайтын, амплитудасы 8 см-ге тең гармониялық тербелістің теңдеуін жазыңдар.

Қорыта айтқанда, физика пәнін оқытуда деңгейлеп оқыту технологиясын қолдану біріншіден, мұғалімнің еңбек өнімділігін арттырады. Екіншіден, әр оқушының оқу нәтижелерін бақылауға және кері байланыстар жүйесі білім алушылардың жеке ерекшеліктері мен қабілеттерін, мінез-құлқының сипатын ескере отырып, білімді терең меңгерулеріне мүмкіндік береді. Үшіншіден, кез-келген технология сияқты мақсаты нақты анықталатындықтан, бақылаудың шынайы әдістерін пайдалану субъективті факторлардың рөлін кемітуге мүмкіндік береді. Төртіншіден, оқыту технологияларын құру оқыту нәтижелерінің мұғалімнің біліктілік деңгейлеріне тәуелділігін кемітуге, сонымен қатар, барлық орта білім беру мекемелерінде оқушылардың пәнді меңгеру деңгейін теңестіруге қолайлы жағдай тудырады. Бесіншіден, технологияландыру орта мектеп пен кәсіби білім беру бағдарламаларының сабақтастығына алғышарт болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Слостенин, В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. *Педагогика* : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. — М. : Академия, 2002. — 512 с.
2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. *Жалпы білім беретін мектептің оқу бағдарламасы. Физика пәні. 7–9 сыныптар.* — Астана, 2019.
3. Жанпейісова, М.М. *Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде.* — Алматы: «Ғылым», 2004. — 112 б.
4. Қоянбаев, Ж.Б., Қоянбаев Р.М. *Педагогика.* — Алматы: «Қазақ университеті», 2004. — 336 б.
5. Көбесов, Н. *Физика сабақтарында оқытудың инновациялық технологияларын қолдану жолдары.* // Физика және астрономия. — 2020. — №3. — Б. 15–18.
6. Беспалько, В.П. *Педагогика и прогрессивные технологии обучения.* — М.: Педагогика, 2000. — 192 с.
7. Назарбаев Н.Ә. *Қазақстан-2050 Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты.* – Астана, 2012.

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ РЕШЕНИЯ ЗАДАЧ У УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ВЫПОЛНЕНИЕ УРОВНЕВЫХ ЗАДАНИЙ НА УРОКАХ ФИЗИКИ

Аннотация

В данной статье рассматриваются эффективные пути применения технологии уровневого обучения на уроках физики в контексте обновления содержания образования. Анализируются суть и структура уровневого обучения, а также демонстрируются виды заданий и критерии оценки для каждого уровня на конкретных примерах. Автор предлагает задания по теме 9 класса «Основные характеристики гармонических колебаний», доказывая, что данная технология способствует углублению знаний учащихся, повышению интереса к предмету и раскрытию индивидуальных способностей. Также описывается вклад этой технологии в повышение эффективности труда учителя и качества обучения.

Ключевые слова: технология уровневого обучения, физика, гармонические колебания, уровни заданий, качество обучения, содержание образования, способности учащихся, учебная мотивация, система оценивания, творческие задания.

Моитбек Жадыра Әбдіхамитқызы
 Математика пәнінің мұғалімі, педагог-модератор
 №132 жалпы орта білім беретін мектебі
 Шымкент қаласы, Қаратау ауданы

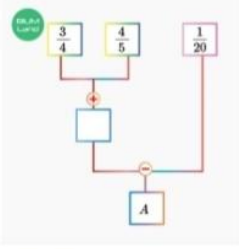
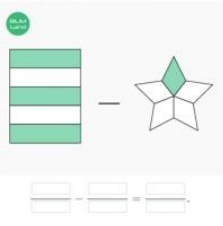
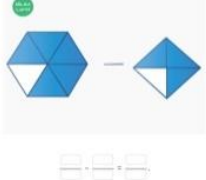
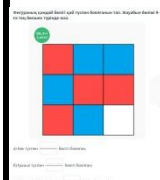

ЖАЙ БӨЛШЕКТЕРДІ ҚОСУ ЖӘНЕ АЗАЙТУ

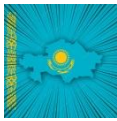

Бөлімі:	5.2А Жай бөлшектерге амалдар қолдану
Педагогтің Т.А.Ә:	Моитбек Ж.
Күні:	
Сыныбы: 5	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Жай бөлшектерді қосу және азайту
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	5.1.2.17 бөлімдері бірдей бөлшектерді қосу және азайтуды орындау; 5.1.2.18 бөлімдері әртүрлі бөлшектерді қосу және азайтуды орындау;
Сабақтың мақсаты:	- бөлімдері бірдей және бөлімдері әртүрлі бөлшектерді қосу және азайтуды орындайды;

Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/ Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 10 мин	<ul style="list-style-type: none"> Ұйымдастыру кезеңі Оқушылармен амандасу, түгендеу, сабаққа дайындығын бақылау. Атмосфералық орта қалыптастыру <p>«<i>Менің ең сүйікті оқушым</i>» әдісі</p> <ul style="list-style-type: none"> Топқа бөлу <p>«<i>Математикалық проблема</i>» әдісі</p> <p>Шарты: сыныпты 4 топқа біріктіремін. Мұнда стикерге жазылған есептерді оқушылар алып, шешімдері бойынша бөлінеді.</p> <p>I топ - «Дұрыс бөлшек» II топ - «Бұрыс бөлшек» III топ - «Аралас сан» IV топ - «Натурал сан»</p> <ul style="list-style-type: none"> Үй тапсырмасын тексеру <p>«<i>Көріңді тексер</i>» әдісі</p> <p>№516. Сканерде шығарманың бірінші сағатта $\frac{2}{5}$-сінің ,екінші сағатта $\frac{1}{3}$-інің көшірмесі дайындалды. Қалғаны үшінші сағатта көшірілді. Сканерде</p>	<p>Сәлемдеседі</p> <p>Оқушылар қораптағы суреттерді көріп жағымды орта қалыптасады</p> <p>Оқушылар топтарға бірігеді</p> <p>Үйге берілген тапсырманы бір-бірінің дәптерлерін алмасып, интерактивті тақтадағы жауаптармен тексереді</p>	<p>Ынталандыру</p> <p>ҚБ-1 балл</p>	<p>Интерактивті тақта</p> <p>Слайд 1</p> <p>стикер</p> <p>Слайд 4</p>

	<p>үшінші сағатта шығарманың қандай бөлігі көшірілді?</p> <p>№517. Марат екі балық аулап алды. Бірінші балықтың массасы $\frac{9}{10}$ кг, ал екінші балық одан $\frac{1}{5}$ кг жеңіл. Марат барлығы неше килограмм балық аулап алды?</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жай бөлшектерді қосу және азайтуды орындайды; 	$1 - \left(\frac{2^3}{5} + \frac{1^5}{3} \right)$ $= 1 - \frac{11}{15} = \frac{15}{15} - \frac{11}{15}$ $= \frac{4}{15}$ $\frac{9}{10} + \left(\frac{9^1}{10} - \frac{1^2}{5} \right)$ $= \frac{9}{10} + \frac{7}{10} = \frac{16}{10}$ $= 1 \frac{6}{10} = 1 \frac{3}{5}$		
<p>Сабақтың ортасы 30 мин</p>	<p>«Ой қозғау» әдісі Шарты: оқушылармен бірге жай бөлшектерді қосу және азайту тақырыбын талқылап, мысалдар келтіру</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бөлімдері бірдей бөлшектерді қосу және азайту 2. Бөлімдері әртүрлі бөлшектерді қосу және азайту <p>1-тапсырма. Топтық жұмыс «Бірге ойлаймыз» әдісі Vamboozle бағдарламасы арқылы Шарты: ұяшықта жасырылған есептерді орындайды</p> <p><small>А-ның мәнін анықта.</small></p> <p><small>Суреттің көмегімен өрнек құрап, мәнін тап.</small></p> <p><small>Фигураның болған бөлігін бөлшек түрінде көрсетіп, санды өрнек құрап, мәнін тап.</small></p> <p><small>Мейдді құрбысына «Аран» коктейлін әзірледі.</small></p> <p><small>«Аран» коктейлінің рецепті:</small></p> <p>$\frac{3}{10}$ стақан – эспрессо кофеі; $\frac{7}{10}$ стақан – апельсин шарапы; $\frac{1}{10}$ стақан – карамель шарапы; $\frac{9}{10}$ стақан – мұз</p> <p><small>Мейддідің дайындаған коктейлінен неше стақан шығатынын анықта.</small></p> <p>Салыстыр: $\frac{17}{25} - \frac{12}{25}$ және $\frac{28}{45} - \frac{1}{45}$</p>	<p>Тыңдайды</p> <p>Дәптермен жұмыс жасайды</p> <p>мысалдар келтіреді</p> <p>-Жай бөлшектерді қосу және азайтуды орындайды; -теңдеуді шешеді; -шешімін табады; -салыстырады;</p>	<p>Ауызша кері байланыс «жарайсың» «жақсы» «керемет» «талпын»</p> <p>ҚБ – 3 балл</p>	<p>Жұмыс дәптері</p> <p>https://www.bamboozle.com/game/1275718</p>

	<p>$\frac{5}{32} + \frac{3}{8}$ өрнегінің мәні мен $\frac{19}{32}$ бөлшегін салыстыр.</p> <p>Жауабы: $\frac{5}{32} + \frac{3}{8} = \frac{19}{32}$.</p> <p>Теңдеуді шеш:</p> $x - \frac{4}{15} = \frac{6}{15} + \frac{1}{15}$ $x = \frac{10}{15}$ <p>Дескриптор: -жай бөлшектерді қосу және азайтуды орындайды;-1 -теңдеуді шешеді;-1 -шешімін табады; -салыстырады;-1</p> <p>2-тапсырма. Жұптық жұмыс. «Күн сәулесі» ойыны Шарты: жұпта бірге талқылап , күн сәулесін бағыттайды</p> <p>✓ $\frac{7}{9} + \frac{2}{9} = \frac{9}{9} = 1$ ✓ $\frac{7^1}{9} - \frac{2^3}{3} = \frac{7-6}{9} = \frac{1}{9}$ ✓ $\frac{7}{9} + \frac{1}{9} = \frac{8}{9}$ ✓ $\frac{7^2}{9} - \frac{5^1}{18} = \frac{14-5}{18} = \frac{9}{18} = \frac{1}{2}$ ✓ $\frac{7^2}{9} + \frac{1^3}{6} = \frac{14+3}{18} = \frac{17}{18}$ ✓ $\frac{7^4}{9} - \frac{3^9}{4} = \frac{28-27}{36} = \frac{1}{36}$</p> <p>Дескриптор: - ортақ бөлімге келтіреді;-1 - жай бөлшектерді қосуды және азайтуды орындайды; -1 - сәйкестікті анықтайды ;-1</p> <p>Сергіту сәті</p>	<p>-ортақ бөлімге келтіреді; - жай бөлшектерді қосуды және азайтуды орындайды; - сәйкестікті анықтайды ;</p>	<p>Үлестіріме қағаз</p> <p>ҚБ – 3 балл</p>	
	<p>3-тапсырма. Жеке жұмыс «Кім шапшаң» әдісі Амалдарды орындаңыз:</p> <p>❖ $\frac{4}{15} + \frac{7}{10} =$</p> <p>❖ $\frac{14}{24} - \frac{15}{40} =$</p> <p>❖ $(\frac{7}{8} - \frac{13}{20}) + \frac{9}{10} =$</p>	<p>- ортақ бөлімге келтіреді; - бөлшекті қысқартады; - жай бөлшекті қосады; - жай бөлшекті азайтады;</p>	<p>ҚБ – 3 балл</p>	<p>Оқулық Математика Т.А.Алдамұратова, Қ.С.Байшоланова, Е.С.Байшоланов, Алматы «Атамұра» ,2017, 1-бөлім</p>

	<p>Жауаптар:</p> $\diamond \frac{4^2}{15} + \frac{7^3}{10} = \frac{8+21}{30} = \frac{29}{30}$ $\diamond \frac{14}{24} - \frac{15}{40} = \frac{7^2}{12} - \frac{3^3}{8} = \frac{14-9}{24} = \frac{5}{24}$ $\diamond \left(\frac{7^5}{8} - \frac{13^2}{20} \right) + \frac{9}{10} = \frac{35-26}{40} + \frac{9}{10} = \frac{9^1}{40} + \frac{9^4}{10} = \frac{9+36}{40} = \frac{45}{40} = \frac{9}{8} = 1 \frac{1}{8}$ <p>Дескриптор: - ортақ бөлімге келтіреді; -1 - бөлшекті қысқартады; -1 - жай бөлшектерді қосады; - жай бөлшекті азайтады; -1</p>			<p>Жұмыс дәптер слайд</p>
<p>Сабақтың соңы 5 мин</p>	<p>Сабақты қорытындылау <i>«Сандар сөйлейді» әдісі</i> Шарты: жай бөлшектерді қосу және азайту арқылы шыққан жауаптан тәуелсіздік жетістіктерінің бірін анықтайды (уақыт артық қалса):</p> $\frac{3}{4} + \frac{12}{16} = \frac{24}{16} = \frac{6}{4}$ <p>(1992 жылы 4 маусым Қазақстанның мемлекеттік рәміздері күні)</p> $\frac{14}{16} - \frac{1}{8} = \frac{12}{16}$ <p>(1991 жылы 16 желтоқсан Тәуелсіздік күні)</p> $\frac{2}{5} + \frac{1}{3} = \frac{11}{15}$ <p>(1993 жылы 15 қараша – ұлттық валюта күні)</p> $\frac{4}{5} - \frac{10}{25} = \frac{10}{25}$ <p>(1990 жылы 25 қазан Қазақстан Республикасының егемендік декларациясы қабылданған күні)</p> <p>Рефлексия. «Insta» әдісі</p> <ul style="list-style-type: none"> Сабақта ұнағаны... Сабақ туралы айтарым... Сабақта есте сақтағаным... <p>Кері байланыс «Classroomscreen»</p> <p>Бағалау «Бағалау парағы» Тапсырмалардың бағалау критерий бойынша бағаланады.</p> <p>Үй тапсырмасы: №521, 522</p>	<p>Жай бөлшектерді қосу және азайту арқылы шыққан жауаптан тәуелсіздік жетістіктерінің бірін анықтайды</p> <p>Сабақта алған әсерімен бөліседі</p>	<p>Ауызша кері байланыс «жарайсын» «жақсы» «керемет»</p>	<p>Слайд плакат</p> <p> </p> <p></p> <p>Жалпы балл-10</p>

Журналдың құрылтайшысы және иесі:

«АЙТУҒАНОВА» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Учредитель и собственник журнала:

Научно-методический центр «KEMENGER», относящийся к индивидуальному предпринимателю «АЙТУҒАНОВА».

Журнал 2023 жылдың желтоқсан айынан бастап жарық көруде.

Басылым 1 айда 4 рет шығады.

Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 22 қыркүйектегі Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ44VPY00078195 берілген.

Журнал издается с декабря 2023 года.

Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.

Журнал выдан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан № KZ44VPY00078195 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 22 сентября 2023 года.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!

Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты.

Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Уважаемые читатели и авторы!

Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции.

Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические

ошибки несут авторы. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Мекенжайы:

100012, Қарағанды қ.,

Н. Назарбаев даңғ., 19.

E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru

Инстаграм: kemengerustaz.kz

Сайт: kemenger-ustaz.kz

WhatsApp +77009700098

+77711812303

Басуға 26.09.2025 ж. қол қойылды.

Наш адрес:

100012, г. Караганда,

пр. Н. Назарбаева, 19.

E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru

Инстаграм: kemengerustaz.kz

Сайт: kemenger-ustaz.kz

WhatsApp +77009700098

+77711812303

Подписано в печать 26.09.2025 г.

Пішім 60*90 1/8

ш.б.т. - 26. RISO басылым.

Таралымы - 50 дана.

Формат 60*90 1/8

усл.печ.л. - 26. Печать RISO.

Тираж - 50 экз.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «АЙТУҒАНОВА».

ULAĞATTY USTAZ JOLY

Ахмет Байтұрсынов

Ыбырай Алтынсарин

Ұстаз – ұлттың шамшырағы

Мектептің жүрегі – ұстаз. Ұстаз біліммен ғана емес, жүрек жылуымен, мейірімімен, ұстанымымен шәкіртке жол сілтейді. Шын мәнінде, қандай мұғалім болса – болашақ та сондай.

Ұстаздың әр сөзі, әр қадамы – баланың болашағына жазылған тағдыр іспетті. Сондықтан да ең басты байлық – білімді, жан-жақты, әдістемені терең меңгерген, әр баланың жүрегіне жол таба алатын мұғалім.

Жақсы мұғалім – жай ғана маман емес, ол – тәрбиелеуші, шабыттандырушы, бағыт беруші. Ұстаз – уақыттан озып жүретін адам. Оның бүгін еккен дәні – ел ертеңінің жемісі.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.

Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.